

Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasının Süresi Bağlamında Bir Mukayeseli Hukuk İncelemesi*

A Comparative Law Study Within The Context of Post Marital Maintenance and The Duration of Post Marital Maintenance

Emrah KULAKLI**

ABSTRACT

The post marital maintenance obliges the spouses financially continuation of the personal relationship in despite of that the marriage ends. This kind of maintenance, which arises as a conclusion of the mutual interdependency responsibility of the spouses during the post marriage process, is regulated under Article 175 and the following clauses of Turkish Code of Civil Law. Under the mentioned articles, *“the spouse, who shall become impoverished due to the divorce, is entitled to request the other spouse to pay maintenance in proportion to his/her own financial power for an indefinite period of time, on the purpose of earning her/his keep; however provided that the spouse, who shall request maintenance, must not have grosser fault than other spouse’s one.”*

The constant decision of the Supreme Court, the decision of the Constitutional Court and the opinions at the legal doctrine with respect to the duration of post marital maintenance have made this topic quite questionable. The focus point of such discussion is whether or not the judge has a discretion authority about limitation of maintenance with a certain period, in case of that the post marital maintenance is requested without any limitation in terms of period. A further aspect of the discussion is also the degree of convenience to the rightness of the situation that the post marital maintenance is ruled for an indefinite period of time.

In this regard, this article is focused on the examination of the legal provisions under the Turkish Law from past to present within the context of the explanations concerning the aim and elements of the post marital maintenance, which constitutes the basis of our topic, and its period. Subsequently the article is also mentioned about regulations under the comparative law and contains our determinations concerning the ideal law (*de lege ferenda*) at the part of conclusion subsequent to our evaluations regarding the matter.

Keywords: impoverishment, post marital maintenance, the terms of post marital maintenance, the duration of post marital maintenance, the discretion authority of judge.

* Makale gönderim tarihi: 16.10.2018. Makale kabul tarihi: 19.12.2018. Emrah Kulaklı, “Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasının Süresi Bağlamında Bir Mukayeseli Hukuk İncelemesi”, *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 5, Sayı 2, 2018, s. 237-268.

** Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı Öğretim Üyesi. İletişim: ekulakli@medipol.edu.tr.

Giriş - Konunun Sınırlandırılması

Evlilik birliği eşlere, birtakım hakların yanısıra yükümlülükleri de doğurur. Buna göre eşler, evlilik birliğinin sıhhatini sağlamak için karşılıklı maddi ve manevi yardım, bakım ve gözetim yükümlülüğü altındadırlar (TMK. m. 185 vd.).

Birçok hukuk sisteminde olduğu gibi Türk Aile Hukuku'nda da toplumsal ve ahlaki saiklerle kanun koyucu, evlilik birliği sona ermiş olmasına rağmen eşlerin birbirlerine karşı mali yardımda bulunmasını bir yükümlülük olarak düzenlemiştir¹. Bu yükümlülük TMK. m. 175 vd. hükümlerinde ele alınan “yoksulluk nafakası”dır.

Türk Medeni Kanunu m. 175 hükmünde kanun koyucu, yoksulluk nafakasına ilişkin genel ölçütlere yer vermekle yetinmiştir. Hükme göre hakim, talep eden tarafın kusurunun daha ağır olmaması koşuluyla ve boşanma sebebiyle yoksulluğa düşecek olması halinde, diğer tarafın mali gücü oranında yoksulluk nafakası ödenmesine karar verebilir.

743 sayılı eski Medeni Kanun (eMK.)'un ilk metninde yoksulluk nafakasına en fazla “bir yıl süreyle” hükmedilebileceği düzenlenmişti. Bu hüküm, 3444 sayılı kanun ile 4.5.1988'de “süresiz olarak” nafaka istenebileceği şeklinde değiştirilmiştir. 4721 sayılı TMK. m. 175'te de kanun koyucu, yoksulluk nafakasının “süresiz olarak” istenebileceği hükmünü korumuştur.

Yoksulluk nafakasının süresine ilişkin Türk Hukukundaki uygulama, 1988 yılında yapılan süresiz olarak istenebileceği yönündeki düzenlemeden bu yana gerek hükmün yorumu yönüyle teorik olarak, gerek sosyal amacına hizmet edip etmediği ve gerekse hakkaniyetli olup olmadığı hususlarında tartışma konusudur.

1 Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, *Türk Medeni Hukuku – Aile Hukuku, C II*, İstanbul, 1965, s. 67; S. Sulhi Tekinay, *Aile Hukuku*, İstanbul, 1990, s. 262; Schwenzer, Ingeborg, in: *Scheidung Band I: ZGB / Band II: Anhänge*, Bern, 2011, Art. 125 N.II; Dieter Freiburghaus, in: *Personen- und Familienrecht inkl. Kindes- und Erwachsenenschutzrecht Art. 1-456 ZGB*, Peter Breitschmid / Alexandra Rumo-Jungo (Hrsg.), Zürich, 2012, Art.125 N.I.; Bilge Öztan, *Aile Hukuku*, Ankara, 2015, s. 832 vd.; Feyzi Necmeddin Feyzioğlu, *Aile Hukuku*, İstanbul, 1986, s. 397; Ebru Ceylan, *Türk ve İsviçre Hukukunda Boşanmanın Hukuki Sonuçları*, İstanbul, 2006, s. 104; Ömer Uğur Gençcan, *Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku*, Ankara, 2015, s. 1139; Ahmet Cemal Ruhi, *Nafaka Hukuku*, Ankara, 2010, s. 41; Turgut Akıntürk, “Boşanmanın Hukuki Sonuçları”, *AÜHF Ellinci Yıl Armağanı, C II*, Ankara, 1977, s. 191; Ömer Arbek, “Boşanmanın Mali Sonuçları”, *AÜHF D.*, C 54, S I, 2005, s. 140; Abdülkerim Yıldırım, “Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasında Süre Sorunu”, *Legal Hukuk Dergisi, C XIV, S 157*, Ocak 2016, s. 83; Gediz Kocabaş, “Evlilik Sonrası Dayanışma İlkesi ve Bu İlkenin Sınırı Olarak Clean Break İlkesi Doğrultusunda Yoksulluk Nafakasını Belirleyici Ölçütler”, *MÜHFD.*, C XIX, S I, İstanbul, 2013, s. 360; Mine Uzun, *Türk Medeni Kanunu ve Yargıtay Kararları Bağlamında Yoksulluk Nafakası (Yaşınlanmamış YLT.)*, İstanbul, 2013, s. 13; Gonca Gülfem Bozdağ, *Türk Hukukunda ve Uluslararası Hukukta Nafaka*, Ankara, 2015, s. 73.

Bu bağlamda öncelikle kısaca nafaka kavramına değinilecek, ardından TMK.'da ele alınan nafaka çeşitlerine değinilecektir. Çalışmamızda incelenecek olan ise genel olarak nafaka ve nakafa çeşitleri değil, eşlerin evlilik sonrası mali dayanışma yükümlülüğünü ifade eden yoksulluk nafakasının miktarı ve bilhassa süresine ilişkin hususlardır. Bu kapsamda yoksulluk nafakasının Türk Aile Hukuku sisteminde ve mukayeseli hukukta ele alınış biçimlerine değinilecek, yargı kararları bağlamında bu hükümlerin uygulamasına ilişkin eleştirilere, sosyal yönden etkilerine ve çeşitli önerilere yer verilecektir.

I. Türk Hukuk Sisteminde Nafaka ve Nafaka Çeşitleri

A. Genel Olarak

Aile, toplumun en temel sosyal yapıtaşıdır ve toplumun genel huzurunun temini bakımından özel bir öneme sahiptir. Bu sebeple kanun koyucu aileyi korumak, huzur ve refahını sağlamakla yükümlüdür. Anayasa m. 41'de bu durum şu şekilde ifade edilmiştir: “*Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilâtı kurar.*”

Anayasa m. 41'in sağladığı hak ve yetkiler çerçevesinde kanun koyucu, aile bireyleri arasında maddi ve manevi anlamda dayanışma ve yardımlaşma yükümlülüğünü düzenlemiştir. Bu yükümlülüğün mali sonuçlarından birisi olarak nafaka kurumu, zaruret içerisinde bulunan aile bireylerinin temel geçim ihtiyaçlarını sağlamak, diğer yandan toplum düzenini korumak amacıyla oluşturulmuştur. Bu anlamda hem bireysel hem de toplumsal bir işleve sahiptir.

B. Nafaka Çeşitleri: Bakım ve Yardım Nafakaları

Türk Medeni Kanunu'na göre nafaka, genel olarak yardım ve bakım nafakası olarak ikiye ayrılır. Yardım nafakası, hısımlık ilişkisinden kaynaklanan ahlaki bir yükümlülük olarak düzenlenmiştir. Buna göre üstsoy ve altsoy hısımlar, yardımda bulunulmadığı takdirde zaruret haline düşecek olması halinde birbirlerine yardım nafakası ödemekle yükümlüdürler (TMK. m. 364). Aynı hükmün ikinci fıkrasında ise “*refah içindeki*”² kardeşlerin nafaka yükümlülüğü düzenlenmiştir.

2 Prof. Dr. EGGER refah içinde bulunma halini, mali durumu fevkalade masrafları karşılamaya elverişli, ihtiyarlık günleri için tasarrufa imkan sağlayan, asgarî geçim haddinin çok üzerinde gelire sahip olma şeklinde tanımlamaktadır. Bkz. Egger, August, İsviçre Medeni Kanunu Şerhi - Aile Hukuku, Zürich 1949, s. 345; Yarg. 2. HD., T. 28.09.1972 – E. 1972/5848 – K. 1972/5323 sayılı kararından: “*Geliri, çevresine ve sosyal durumuna göre lüks sayılabilecek şeyleri sağlamaya elverişli bulunan ve ihtiyaçları dışında bir bolluk ve zenginlik içinde olan kimse refah halinde sayılır* (Hukuk Türk– Hukuk Veri Tabanı / 11.08.2018).

Bakım nafakası ise evlilik ilişkisinin doğurduğu mali yükümlülüklerdendir. Eşlerin birbirlerine ve çocuklarına karşı olan yükümlülüklerini içeren bu nafaka türü üç başlık altında değerlendirilmektedir. Bunlardan tedbir nafakası, boşanma veya ayrılık sürecinde eşlerin birbirlerine karşı bakım yükümlülüğünün devam etmesinin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu nafakaya (a) evlilik birliği devam ederken eşlerden birinin -mali- yükümlülüklerini yerine getirmemesi nedeniyle geriye doğru bir yıl ve gelecek yıllara sari olmak üzere, veya (b) boşanma davası ile birlikte yargılama süresince hükmedilebilir (TMK m. 169 – 197/II). Tedbir nafakası boşanma veya ayrılık sürecinde alınan geçici önlemler niteliğinde olduğundan, boşanma yahut ayrılık kararının kesinleşmesi ile birlikte kendiliğinden sona erer³.

Bir diğer bakım nafakası olan iştirak nafakası (TMK. m. 182/II) ise eşlerin müşterek çocuklarının bakım ve gözetim yükümlülüğünden doğmaktadır. Boşanma gerçekleştiğinde velayet hakkı kendisine bırakılmayan eş, TMK. m. 327/I uyarınca çocuğun bakımı, eğitimi ve korunması için gerekli olan giderlere katılmakla yükümlüdür. Öyle ki çocuğun velayetine sahip olan eş, çocuk için iştirak nafakası talep etmediğini açıkça beyan etmedikçe hakim, çocuğun ihtiyaçlarını re'sen gözetmelidir⁴. Bu durum, iştirak nafakasının kamu düzenine ilişkin olmasından kaynaklanmaktadır⁵. İştirak nafakası, kural olarak çocuğun ergin olması ile birlikte sona erer (TMK. m. 328/I), fakat ergin çocuğun eğiti-

3 YHGK., T. 04.04.2018 – E. 2017/2-1579 – K. 2018/673 sayılı kararından: “4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu'nun “Geçici Önlemler” başlıklı 169. maddesi; “Boşanma veya ayrılık davası açılınca hâkim, davanın devamı süresince gerekli olan, özellikle eşlerin barınmasına, geçimine, eşlerin mallarının yönetimine ve çocukların bakım ve korunmasına dair geçici önlemleri resen alır” hükmünü içermektedir. Bu hükme göre hâkimin, bu konuda bir talebin varlığını aramaksızın, davanın devamı süresince gerekli olan, özellikle eşlerin barınmasına, geçimine, mallarının yönetimine dair geçici önlemleri resen alması gerekir. Bu geçici önlemlerden birisi de tedbir nafakasıdır. Tedbir nafakası talebe bağlı olmaksızın (esen) takdir edilir ve geçici bir önlem olarak davanın başından itibaren, karar kesinleşene kadar hüküm altına alınır (Kazancı Bilişim – İçtihat Bilgi Bankası / 09.08.2018); Bozdağ, s. 47.

4 Yarg. 8. HD., T. 22.03.2018 – E. 2017/7442 – K. 2018/9860 sayılı kararından: “Velayet kendisine tevdi edilmeyen taraf, ekonomik imkanları ölçüsünde müşterek çocuğun giderlerine katılmakla yükümlüdür. Diğer taraftan, iştirak nafakası belirlenirken ana ve babanın ekonomik durumları gözönünde tutulmakla birlikte velayet hakkı kendisine tevdi olunan tarafın bu görev sebebiyle emeğinin ve yüklediği sorumlulukların karşılığı olağan harcamalarının da dikkate alınması zorunludur. Mahkemece, nafaka takdir edilirken, çocuğun yaşı, eğitimi ve ihtiyaçlarının yanında, ana-babanın gelir durumu da gözetilmeli ve nafaka yükümlüsünün (babanın) gelir durumu ile orantılı olacak şekilde hakkaniyete uygun bir nafakaya hükmedilmelidir”; Aynı yönde bkz.: Yarg. 3. HD., T. 25.05.2017 – E. 2016/19648 – K. 2017/8094 sayılı kararı (Kazancı Bilişim – İçtihat Bilgi Bankası / 11.08.2018).

5 Mustafa Dural; Tufan Ögüz; Mustafa Alper Gümüş, *Aile Hukuku*, İstanbul, 2016, s. 372; Demir, Mecit, *Türk Medeni Hukuk Öğreti ve Uygulamasında Yoksulluk Nafakası*, İstanbul, 2018, s. 26; Burçak Çitak, *Eşler Arasındaki Nafaka Yükümlülüğü (Yayınlanmamış YLT.)*, İstanbul, 2016, s. 8; Bozdağ, s. 60.

mine devam ediyor olması halinde ebeveyn, eğitim sona erinceye kadar iştirak nafakası ödemekle yükümlüdürler (TMK. m. 328/II). Buna karşın bakım ihtiyacı devam eden ergin çocuk da eğitim hayatına devam etmemesine rağmen, TMK. m. 364 uyarınca yardım nafakası talebinde bulunabilir.

II. Yoksulluk Nafakası:

A. Genel Olarak

Bir diğer bakım nafakası türü olarak yoksulluk nafakası, TMK. m. 175 vd. hükümlerinde düzenlenmiştir: “Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan malî gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir. Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz. Çalışmanın esasını yoksulluk nafakası ve süresiz olarak yoksulluk nafakasına hükmedilmesi hususları teşkil edeceğinden, bu nafaka türünün ayrı bir başlık halinde incelenmesi tercih edilmiştir.

B. Yoksulluk Nafakasının Amacı, Hukukî Niteliği ve Boşanmaya Davasındaki Tazminat İle İlişkisi

1988 yılında 3444 sayılı kanun ile TMK. m. 144’te yapılan değişiklik sonrasında yoksulluk nafakasına süresiz olarak hükmedilmesine ilişkin uygulama ve bu uygulamanın yol açtığı birtakım sorunlar, doğal olarak bu hukukî kurumun amacı tartışmalarını da doğurmuştur. Gerçekten de yoksulluk nafakasının süresine ilişkin doğru bir sonuca varmak, ancak bu hukukî kurumun amacının doğru bir şekilde ortaya koyulması ile mümkün olabilir.

Esasen yoksulluk nafakası, boşanma sonrası yoksulluğa düşen eşin desteklenmesi, yaşam standardının bu süreçte en az düzeyde etkilenmesini sağlamak amacıyla mevzuatımızda yer almaktadır⁶. Kanun koyucu, tıpkı evlilik birliği içerisinde eşlerin karşılıklı yardımlaşma ve dayanışma yükümlülüğünde olduğu gibi boşanma gerçekleştikten sonra da belirli şartların varlığı halinde bu katkının mali yönüyle devamını düzenlemiştir⁷. Dolayısıyla evlilik birliği içerisinde yoksulluk nafakasına hükmedilmesi mümkün değildir; ancak tedbir nafakasına hükmedilebilir.

Yoksulluk nafakası, aile hukukuna ilişkin kanun hükümlerinden doğan ve boşanma kararı ile birlikte hüküm doğuran kişiye bağlı bir yenilik doğuran hak niteliğindedir⁸. Yoksulluk nafakasına ilişkin eşler arasında yapılan sözleşmenin ancak hakimin onayına bağlı olarak hüküm doğurması da bu sebeptendir:

6 Bkz. dp. 1.

7 Ceylan, s. 105; Azra Arkan Serim, “Yoksulluk Nafakası”, *İÜHFİM*, C LXV, SI, İstanbul, 2007, s. 285; Ruhi, s. 42; Demir, s. 41.

8 Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Ankara 2014, s. 116; ÇİTAK, s. 7; Ruhi, s. 19.

“Boşanma veya ayrılığın fer’î sonuçlarına ilişkin anlaşmalar, hâkim tarafından onaylanmadıkça geçerli olmaz (TMK. m. 184/V)”. Buna göre hakim, taraflar arasındaki bu sözleşme ile bağlı değildir; TMK. m. 175 çerçevesinde yoksulluk nafakasına ilişkin koşulların varlığını ve nafaka miktarını değerlendirecek, bunun sonucunda sözleşmeyi tarafların düzenlediği şekliyle aynen onaylayacak veya içeriğini değiştirerek hükme bağlayacak veyahut reddedecektir. Bu, nafaka borcunun sözleşmeden değil, kanundan doğan bir borç olmasının bir sonucudur⁹.

Bir diğer yönüyle ele alındığında yoksulluk nafakası, hukuki niteliği itibarıyla tazminat niteliği taşımaz¹⁰. Nafaka yükümlüsünün kusurunun aranmıyacağına ilişkin TMK. m. 175/II hükmü de bu hususu ortaya koymaktadır: Yoksulluk nafakası talep eden tarafın ise diğer taraftan daha ağır kusurlu olmaması yeterlidir. Buna karşın boşanmaya bağlı maddi ve manevi tazminata hükmedilmesi, ancak talep eden tarafın kusursuz veya daha az kusurlu olması halinde söz konusu olabilir. Dolayısıyla yoksulluk nafakası ile maddi ve manevi tazminat talebi kusur şartı yönüyle birbirinden ayrılmaktadır.

Yoksulluk nafakası ile boşanmaya bağlı tazminat davaları, amaçları bakımından da birbirlerinden farklıdır. Gerçekten de yoksulluk nafakası boşanma sebebiyle yoksulluğa düşecek eşe katkı sağlanmasını, tazminat davaları ise kusuru ile boşanmaya sebep olan eşin verdiği maddi ve/veya manevi zararlarının tazminini esas almaktadır. Bu farklılık, yoksulluk nafakası ve tazminat taleplerinin aynı boşanma davasında ileri sürülebilmesini mümkün kılmaktadır. Bu durumda taleplerin her biri, tarafların kusuru ve mali imkanları hususunda farklı değerlendirmelere tabi tutularak hükme bağlanacaktır.

Diğer yandan ifade etmek gerekir ki boşanma davasında hükmedilecek tazminat miktarı, yoksulluk nafakasının belirlenmesinde dikkate alınması gereken bir unsurdur. Şöyle ki; yoksulluk nafakası ile birlikte tazminat talebinde

9 Yarg. 3. HD., T. 11.12.2017 – E. 2017/14312 – K. 2017/17373 sayılı kararından: “nafaka ve nafakanın artırılması davaları kanundan doğan bir alacağın tespiti ve tahsili davası niteliğinden olup...”; Aynı yönde bkz.: Yarg. 3. HD., T. 25.01.2017 – E. 2016/10133 – K. 2017/599 sayılı kararı (Kazancı Bilişim – İçtihat Bilgi Bankası / 09.08.2018).

10 Akıntürk, s. 191; Demir, s. 45; Çitak, s. 25; YHGK., T. 04.04.2018 – E. 2017/2-1579 – K. 2018/673 sayılı kararından; “yoksulluk nafakası, boşanmadan sonra yoksulluğa düşecek olan tarafı koruma amacına yönelik olduğu içindir ki, boşanmış olan yoksul tarafa verilecek olan yoksulluk nafakası, hiçbir surette diğer tarafa yükletilen bir ceza veya tazminat niteliğinde değildir. Şayet böyle olsaydı, sadece boşanmada kusuru olan eşten istenebilmesi gerekirdi. Oysa ki, maddede açıkça belirtildiği gibi, kusursuz eş dahi yoksulluk nafakası ödemekle yükümlüdür. Yoksulluk nafakası, bir bakıma evlilik birliği devam ettiği sürece söz konusu olan karşılıklı bakım ve geçindirme ödevinin devam ettirilmesi anlamını taşımaktadır.”; Aynı yönde bkz. YHGK. T. 21.03.2018 – E. 2017/2-1584 – K. 2018/503 sayılı kararı (Kazancı Bilişim – İçtihat Bilgi Bankası / 15.08.2018).

de bulunulan boşanma davalarında hükmedilen tazminat miktarının TMK. m. 175'te yer alan “boşanma yüzünden yoksulluğa düşme” koşulunu ortadan kaldırdığı hallerde, yoksulluk nafakasına hükmedilmemesi isabetli olacaktır¹¹.

C. Yoksulluk Nafakasının Koşulları

Türk Medeni Kanunu m. 175 hükmü ile kanun koyucu, yoksulluk nafakasına ilişkin genel ölçütlere yer vermekle yetinmiştir. Bu itibarla hakimin, yoksulluk nafakasına hükmedilmesi hususunda TMK. m. 4'ten doğan geniş bir takdir hakkına sahip olduğunu ifade etmek gerekir. Buna göre hakim, TMK. m. 175'te yer alan genel ölçütler çerçevesinde tarafların boşanmaya sebebiyet verme hususundaki kusurlarını, yoksulluk nafakası talep eden tarafın boşanma ile yoksulluğa düşüp düşmeyeceğini ve yoksulluğa düşecekse nafakanın miktarını diğer tarafın da mali gücünü dikkate alarak her somut olayda ayrı ayrı değerlendirecektir. Yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için gerekli olan koşullara kısaca değinmekte fayda görüyoruz.

1. Boşanma Gerçekleşmiş Olmalı

Yoksulluk nafakası, boşanmanın fer'i sonuçları arasındadır. Bir başka ifadeyle yoksulluk nafakası boşanmanın gerçekleşmesine bağlıdır ve bu nafaka boşanma kararının kesinleşmesi ile birlikte hüküm doğurur¹². Boşanma davası sürecinde eşler için gerekli olan ihtiyaçlara ilişkin geçici önlemler ise hakim tarafından “tedbir nafakası” ile çözümlenecektir¹³. Bu iki nafaka türü nitelik ve şartları bakımından birbirinden farklıdır.

Diğer yandan, imam nikahlı olarak ya da fili birliktelik yaşayan kişilerin TMK. m. 175 kapsamında yoksulluk nafakası talep edemeyecekleri, zira bu durumda TMK. anlamında bir “evlilik” olmadığından “boşanmadan” da söz edilemeyeceği aşikardır¹⁴.

11 Dural, Ögüz, Gümüş, s. 153; Tekinay, s. 265.

12 Yarg. 2. HD., T. 03.04.2012 – E. 2011/12586 – K. 2012/8165 sayılı kararından: “Boşanma davasında bir taraf lehine Türk Medeni Kanununun 169. maddesi gereğince hükmedilen tedbir nafakasının dava hakkında verilen hükmün kesinleşmesine kadar geçerli olacağı ve yoksulluk nafakası da boşanma hükmünün kesinleşme tarihinden itibaren karar verilebileceği gözetilmeden; tedbir nafakasının hüküm tarihine kadar karşılaştırılması, yoksulluk nafakasının da hüküm tarihinden başlatılması doğru olmamıştır”; Yarg. 3. HD., T. 10.10.2011 – E. 2011/8423 – K. 2011/14999 sayılı kararından: “Davaya konu edilen yoksulluk nafakası, boşanmaya dair kararın kesinleşmesinden itibaren hüküm ifade edecektir (Hukuk Türk– Hukuk Veri Tabanı / 11.08.2018).

13 Yarg. 3 HD., T. 03.05.2017 – E. 2017/10036 – K. 2017/6463 sayılı kararından: “Somut olayda, dava tarihi itibarıyla kaldırılması istenen nafaka tedbir nafakasıdır. Zira, boşanma ilamı henüz kesinleşmemiş durumdadır” (Kazancı Bilişim – İçtihat Bilgi Bankası / 12.08.2018).

14 Aynı yönde bkz.: Uzun, s.30.

2. Talep

Hakim, boşanma davasında yoksulluk nafakasını re'sen ele alamaz¹⁵. Türk Medeni Kanunu m. 175 hükmünde bu husus “*nafaka isteyebilir*” şeklinde açıkça ifade edilmiştir. Bu yönüyle yoksulluk nafakası, tedbir ve iştirak nafakasında ayrılır¹⁶.

Yoksulluk nafakası, boşanma davası ile birlikte veya TMK. m. 178 hükmü gereği “*boşanma hükmünün kesinleşmesinden itibaren bir yıl*” içinde ayrı bir dava ile ileri sürülebilir. Bu süre geçtikten sonra talep edilmesi halinde davalı, ilk itiraz yolu ile zamanaşımı definde bulunabilecektir.

Yoksulluk nafakası olarak talep edilen miktarın açıkça ifade edilmesi gerekir¹⁷. Miktar belirtilmemişse hakim, nafaka miktarını talep sahibine açıklamalıdır¹⁸. Ayrıca yoksulluk nafakası miktarına ilişkin tarafların aralarında yapacakları sözlü ya da yazılı anlaşma da hakim onayı ile hüküm doğurur. Bu durumda hakim, koşulları mevcut olsa dahi talep edilen veya kararlaştırılan nafaka miktarından daha fazlasına hükmetmesi mümkün değildir¹⁹.

Aynı şekilde, yoksulluk nafakasının belirli bir süre için talep edilmesi halinde de hakim, HMK. m. 26'daki “talebe bağlılık ilkesi” gereği daha fazla süre için nafakaya hükmedemez²⁰. Diğer taraftan, 1988 yılında yoksulluk nafakasının süresine ilişkin 3444 sayılı kanunla yapılan değişiklikten bu yana Yargıtay'ın, belirli süreli veya süresiz olarak nafaka talep edilmesi halinde hakim daha az bir süre için nafakaya hükmedemeyeceği, bu hususta takdir hakkına sahip olmadığı yönünde yerleşik içtihatları mevcuttur²¹. Bir başka deyişle uygulama,

15 YHGK., T. 31.01.2008 – E. 2008/2-51 – K. 2008/87 sayılı kararından: “Somut olayda; davacı-karşı davalı kadın, yargılamanın hiçbir aşamasında yoksulluk nafakası talebinde bulunmamış olup, talep olmadığından yoksulluk nafakasına hükmedilmesi mümkün değildir” (Kazancı Bilişim – İctihat Bilgi Bankası / 12.08.2018); Demir, s. 44.

16 Öztan, s. 452; Bozdağ, s. 40, Ceylan, s. 107.

17 Yarg. 3 HD., T. 03.05.2017 – E. 2017/10036 – K. 2017/6463 sayılı kararından: “Davalı-karşı davalı kadının usulünce, miktarı da belirtilmek suretiyle açıkça yoksulluk nafakası talebi bulunmadığı halde, talep aşıl原因arak (HMK m. 26) davalı-karşı davalı kadın lehine yoksulluk nafakasına karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup, bozmayı gerektirmiştir” (Kazancı Bilişim – İctihat Bilgi Bankası / 13.08.2018); Ruhi, s. 45.

18 Serap Helvacı; Fulya Erlüle, *Medeni Hukuk, Medeni Hukuka Giriş, Kişiler Hukuku, Aile Hukuku*, İstanbul 2018, s. 181; Ruhi, 47; Gençcan, s. 1191; Ceylan, s. 107.

19 Arkan Serim, s. 288; Ruhi, s. 51; Uzun, s. 64; Çitak, s. 26.

20 Dural, Ögüz, Gümüş, s. 148; Turgut Akıntürk; Derya Ateş Karaman, *Türk Medeni Hukuku – Aile Hukuku C II*, İstanbul 2013; s. 303; Ceylan, s. 116; Demir, s. 64; Yarg. 3 HD., T. 02.03.2005 – E. 2005/915 – K. 2005/3137 sayılı kararından: “Davacı dava dilekçesinde 200.000.000-TL yoksulluk nafakası isteğinde bulunmuştur. Mahkemece HUMK. M. 74 gözardı edilerek talep aşıl原因 suretiyle yazılı şekilde hüküm kurulması isabetsizdir” (Gençcan, s. 1189).

21 Yarg. 2 HD., T. 11.07.2012 – E. 2012/14283 – K. 2012/19487 sayılı kararından: “... Yasa yoksulluk nafakasını belirli bir süre sınırlandırmamış, bu nafakanın “süresiz” olarak istenebileceğini

yoksulluk nafakası hususunda hakimın miktar yönünden sahip olduğu takdir hakkına süre yönünden sahip olmadığı yönündedir. Bu husus ilerleyen bölümlerde ayrı bir başlık halinde tartışılacağından, burada bu genel açıklama ile yetiniyoruz²².

Diğer yandan evlenirken iyiniyetli olan eş, evliliğin butlan sebebi ile sona ermesi halinde bu evlenme ile kazanmış olduğu kişisel durumunu koruyacağından (TMK. m. 158/I), diğer koşulların da varlığı halinde yoksulluk nafakası talep edebilir²³. Bu sonuç, mutlak veya nisbi butlan nedeniyle evliliğin sona ermesi hallerinde, butlan kararı verilmeye kadar geçerli bir evliliğin tüm sonuçlarını doğuracağına ilişkin TMK. m. 156 hükmü ile de uyum içerisindedir.

Ayrıca, anlaşmalı boşanma davasında yoksulluk nafakası talep etmediğini beyan eden eşin daha sonra bu nafakayı talep etmesi mümkün değildir²⁴.

3. Kusur Şartı: Talepte Bulunanın Diğer Tarafıtan Daha Ağır Kusurlu Olmaması

Boşanma davasında hakim, boşanma sebebiyle yoksulluğa düşecek olan tarafın *kusursuz, daha az kusurlu veya diğer tarafla eşit ölçüde kusurlu olması*²⁵ ve diğer şartların da varlığı halinde yoksulluk nafakasına hükmedilebi-

öngörmüştür. Amaç, boşanmadan dolayı yoksulluğa düşecek eşin, diğer eş tarafından koşulları bulunduğu sürece ekonomik yönden desteklenmesi ve asgari yaşam gereksinimlerinin karşılanmasıdır. Bu bakımdan nafaka alacaklısı açıkça talep etmedikçe, yoksulluk nafakasının belirli bir süre ile sınırlandırılması yasa da bulunmayan bir unsur yasaya dahil etmek anlamına gelir. Kanunun, hakime takdir yetkisi tanıdığı veya durumun gereklerini ya da haklı sebepleri göz önünde tutmayı emrettiği konularda hakim, hakkaniyete göre karar verir (TMK. m. 4). Kanun, yoksulluk nafakasının süresiyle ilgili hakime herhangi bir takdir yetkisi tanımamış, süresini durumun gerekleri ya da haklı sebepleri göz önünde tutarak belirlemeyi de emretmiştir. Kanun, bu nafakanın “süresiz” olmasını açıkça öngördüğüne göre, takdir hakkına sığınarak nafakayı belirli bir süre ile sınırlamak kanuna açık aykırılık oluşturur” (Gençcan, s. 1206).

22 Bkz. Bölüm IV: Yoksulluk Nafkasında Süre Unsuru.

23 Çitak, s. 31; Uzun, s. 26; Arkan Serim, s. 286.

24 YHGK., T. 06.03.2013 – E. 2012/3-836 – K. 2013/306 sayılı kararından: “Hukuk Genel Kurulu’nun çoğunluğunca, tarafların boşanma sırasında nihai olarak anlaşmalarını bildirdikleri ve nafaka isteğinden feragat edildiği, davacının bu beyanında açıkça yoksulluk nafakasından söz edilmemiş ise de kendisini bağlayacağı, anlaşmalı boşanmanın kesinleşmesi ile istenebilecek tek nafakanın çocuklar için iştirak nafakası olduğu, somut olayda, davacının boşanma yüzünden yoksulluğa düştüğünden bahisle nafaka isteyemeyeceği, yerel mahkeme kararının usul ve yasaya uygun olduğu benimsenmiş ve bu nedenle direnen kararın onanması gerekmiştir”; Yargıtay 2. HD., T. 5.11.1998 – E. 1998/10054 – K. 1998/11848 sayılı kararından: “Davalının ilk oturumdaki *“maddi manevi ödence ve yoksulluk nafakası isteğim yoktur”* biçimindeki sözleri, üzerinde tasarruf hakkı doğan ödence isteğinden feragat niteliğindedir. ... Haktan feragat niteliğindeki beyandan sonra düşen Medeni Kanun m. 143 ve 144’e dayanan hakkın yeniden dava konusu yapılması veya aynı dava içinde yeniden istenmesi mümkün değildir” (Kazancı Bilişim – İctihat Bilgi Bankası / 15.08.2018).

25 Yargıtay 2. HD., T. 5.11.1998 – E. 1998/10054 – K. 1998/11848 sayılı kararından: “Boşanmaya sebebiyet veren olaylarda tarafların eşit kusurlu oldukları anlaşılmaktadır. Hal böyle iken davalı-karşı davacı kadının tamamen kusurlu kabul edilmesi ve bu hatalı kusur belirlemesine bağlı

lecektir. Bir başka ifadeyle yoksulluk nafakası talep eden tarafın, boşanmaya ilişkin kusurunun daha ağır olmaması gerekir (TMK. m. 175). Bu yönüyle de boşanma davasına bağlı olarak talep edilen maddi ve manevi tazminattan ayrılır. Gerçekten de TMK. m. 174, boşanmaya bağlı tazminatın ancak “kusursuz veya daha az kusurlu olan tarafın” talep edebileceğini düzenlemektedir. Bunun sebebi, boşanmanın bir diğer mali sonucu olan yoksulluk nafakasının aksine, boşanma sebebiyle talep edilen tazminatın cezalandırıcı bir işleve sahip olmasıdır. Yoksulluk nafakası ise eşlerin evlilik sonrası karşılıklı dayanışma ilkesinin bir sonucu olarak ortaya çıktığından, tarafların boşanma sebebiyle yoksulluğa düşmesini önlemeyi amaçlamaktadır.

Diğer taraftan kanun koyucu, yoksulluk nafakasını tarafların kusurundan tamamen bağımsız şekilde değerlendirmemiş, boşanmada daha ağır kusurlu tarafın nafaka talep edemeyeceğini düzenlemiştir. Bu itibarla kanun koyucu, daha ağır kusuru ile boşanmaya sebebiyet veren tarafın adeta ödüllendirilmesinin önüne geçmek istemiştir. Bu anlamda hüküm ile hakkaniyet ilkesinin gözetildiği iddia edilebilirse de, yoksulluk nafakasının tarafların kusuru ile ilişkilendirilmesinin bu nafakanın amacı ile uyum içerisinde olduğunu söylemek de kanaatimizce pek mümkün gözükmemektedir²⁶.

4. Talepte Bulunanın Boşanma Sebebiyle Yoksulluğa Düşecek Olması

Evlilik birliğinin sona ermesine rağmen eşlerin karşılıklı dayanışma yükümlülüğünün devamı ile, boşanma sebebiyle yoksulluğa düşecek tarafın korunması amaçlanmaktadır. Yoksulluk nafakasının ceza veya tazminat niteliğinde olmamasının altında yatan da budur²⁷.

Mevzuatta yoksulluğun tanımına yer verilmemiştir. Genel bir tanım yapmak gerekirse, geliri ve malvarlığı ile temel ve zorunlu ihtiyaçlarını ve geçimini sağlayamayan kişinin yoksulluk içerisinde olduğu kabul edilir²⁸. Yargıtay ise boşanma sebebiyle “yeme, giyinme, barınma, sağlık, ulaşım, kültür, eğitim” gibi bireyin maddi varlığını geliştirmek için zorunlu ve gerekli görülen harcamaları karşılayacak düzeyde gelirin olmaması halinde yoksulluk nafakası

---

olarak boşanmakla yoksulluğa düşeceği anlaşılan davalı-karşı davacı kadının yoksulluk nafakası isteğinin reddine karar verilmesi ve erkek lehine manevi tazminata hükmedilmesi doğru olmayıp bozmayı gerektirmiştir” (Kazancı Bilişim – İçtihat Bilgi Bankası / 15.08.2018).

26 Nitekim ZGB düzenlemesinde de evlilik sonrası eşlerin karşılıklı destek yükümlülüğü değerlendirilirken, nafaka talep eden tarafın kusurlu olup olmaması önem teşkil etmez. Bu durumun istisnası, nafaka talep eden tarafın ailesinin geçimini ağır biçimde ihlal etmesi veya bilek yoksulluğa düşmesi gibi hallerde; nafaka talep etmesinin hakkaniyete aykırı kabul edildiği hallerdir. Bkz. ZGB Art. 125.

27 Bkz. dp. 10.

28 Dural, Ögüt, Gümüş, s. 149; Ruhi, s. 44; Uzun, s. 33.

talebinde bulunabileceği görüşündedir²⁹. Bu görüş, herkesin yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahip olduğunu düzenleyen Anayasa m. 17/I hükmü ile de paraleldir.

Yoksulluğu toplumun sosyal ve ekonomik dinamiklerinden bağımsız değerlendirmek elbette mümkün değildir. Buna karşılık bu olgunun, devletin belirlediği asgari ücret, emekli maaşı, dul ve yetim aylığı gibi birtakım gelir düzeyleri ile de eşdeğer tutmamak gerekir³⁰. Hatta nafaka talep eden tarafın sahip olduğu gelirin yoksulluğu ortadan kaldırmadığı haller de söz konusu olabilir; gelirinin yetersiz olduğunun tespiti halinde hakim, diğer şartların da varlığı halinde yoksulluk nafakasına hükmedecektir³¹. Bu sebeple boşanma sebebiyle yoksulluğa düşme hususunu değerlendirirken her somut olayda hakim, tarafların yaşları, sosyal ve ekonomik durumları ve yaşam standartları gibi sübjektif unsurların yanısıra, toplumun genel ekonomik durumunu ve piyasa koşulları gibi objektif unsurları da dikkate alması gerekir³². Nitekim Anayasa Mahkemesi de “*yoksulluk nafakasının amacı nafaka alacaklısını zenginleştirmek değildir. Yoksulluk nafakasıyla, boşanma sonucunda yoksulluk içine düşen eşin asgari yaşam gereksinimlerinin karşılanması düşünülmüştür*”³³ şeklindeki ifadesi ile yoksulluk nafakasının taraflara ilişkin olduğu kadar toplumun ekonomik durumu ile de ilişkili olduğunu vurgulamıştır³⁴. Yoksulluk nafakası ile nafaka alacaklısına evlilik sırasındaki gelir düzeyi değil, zorunlu ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde bir yaşam standardı sağlanması amaçlan-

29 YHGK. T. 16.05.2007 – E. 2007/2-275 – K. 2017/275 sayılı kararı (Kazancı Bilişim İçtihat Bankası / 26.09.2018)

30 Yarg. 3 HD., T. 08.02.2017 – E. 2016/10920 – K. 2017/996 sayılı kararından; “Davalının yoksulluğunun ortadan kalktığı kabul edilebilmesi için; asgari ücret düzeyinin üzerinde gelirinin bulunması ve gelirinin devam etmesi gerekmektedir. Nafaka alacaklısı kadının eline geçen yetim aylığı miktarı, onu yoksulluktan kurtaracak mahiyette değildir. Davalının ölen babasından dolayı aldığı maaş nafakanın kaldırılmasına değil, azaltılmasına etki edecek olgulardandır.”; YHGK., T. 26.12.2001 – E. 2001/2-1158 – K. 2001/1185 sayılı kararından; “... “asgari ücret seviyesinde gelire sahip olunması” yoksulluk nafakası bağlanmasını olanaksız kılan bir olgu kabul edilmediği gibi asgari ücretin üzerinde gelire sahip olunması da yoksulluk nafakası bağlanmasını olanaksız kılan bir olgu değildir” (Kazancı Bilişim – İçtihat Bilgi Bankası / 01.09.2018); Arkan Serim, s. 289; Uzun, s. 38 vd.; Bozdağ, s. 76.

31 Mustafa Şahin, “Türk – İsviçre Medeni Kanunlarına Göre Evlilik Sonrası Katkının (Yoksulluk Nafakasının) Şartları (TMK. m. 175 – ZGB m. 125)”, *Gazi ÜHFD.*, C XXI, 2017, S III, s. 81; Dural, Ögüz, Gümüş, s. 149; Gençcan, s. 1155; Kocabaş, s. 370.

32 Arbek, s. 143; Yıldırım, s. 69; Kocabaş, s. 375 vd.; Ruhi, s. 43.

33 AYMK., T. 17.5.2012 - E. 2011/136 – K. 2012/72 sayılı kararından (Resmi Gazete: T. 26.06.2012 – S. 28335).

34 Aynı yönde bkz.: YHGK., T. 16.05.2007 – E. 2007/2-275 – K. 2007/275 sayılı kararından: “Yoksulluk durumu günün ekonomik koşulları ile birlikte, tarafların sosyal ve ekonomik durumları ve yaşam tarzları değerlendirilerek takdir edilmelidir” (Kazancı Bilişim – İçtihat Bilgi Bankası / 05.09.2018).

maktadır³⁵. Bu yaşam standardının herkes için farklı olacağı kuşkusuzdur.

Diğer taraftan hakim, yoksulluğa düşme ile boşanma arasında uygun nedensellik bağının mevcut olup olmadığını da gözetmelidir³⁶. Örneğin, evlilik sırasında da yoksulluk içerisinde olduğu tespit edilen veyahut savurganlık ve ticari işleri sebebiyle yoksulluğa düşen eşlerin nafaka talep etmesi mümkün değildir. Aynı zamanda nafaka talep eden tarafın “gerçek bir yoksulluk” içerisinde olması, bir diğer ifadeyle kendi isteği ile yoksulluğa düşmemiş olması gerekir³⁷. Örneğin, işten çıkartılan veya ayrılmak zorunda kalan³⁸ taraf yoksulluk nafakası talebinde bulunabileceksen, çalışarak iyi bir gelir elde ettiği halde işinden kendi iradesi ile ayrılan³⁹ taraf yoksulluğa düştüğü iddiası ile nafaka talebinde bulunamayacaktır⁴⁰. Bu, hakkaniyetin bir gereğidir. Bu durum ZGB. Art. 125/III’te, yoksulluğa bilerek sebebiyet vermiş olan tarafın nafaka talep edemeyeceği veya bu sebeple miktarın indirilebileceği şeklinde ayrıca düzenlenmiştir.

Yoksulluk nafakasına, boşanmanın kesinleşmesi anındaki şartlara göre karar verilmesi gerekir. Tarafların mevcut tüm gelirlerinin yanısıra, boşanma davasıyla birlikte mal rejminin tasfiyesi sonrasında oluşacak katılma alacakları ve mirasçılık durumları da bu değerlendirmede esas alınmalıdır⁴¹. Hatta yoksulluk nafakası talep eden taraf lehine boşanma davasında takdir edilen maddi ve/veya manevi tazminat miktarının yoksulluğu sona erdirmesi halinde de yoksulluk nafakasına hükmedilememelidir⁴². Zira bu durumda edinilecek malvarlığı zaten nafaka ile amaçlanamı sağlayacaktır. Aksi yöndeki Yargıtay ka-

35 Tekinay, s. 264; Feyzioğlu, s. 398; Dural, Öğüz, Gümüş, s. 150; Akıntürk, Ateş Karaman, s. 304; Çitak, s. 38.

36 Velidedeoğlu, s. 261; Feyzioğlu, s. 397; Ruhi, s. 43; Demir, s. 36; Ceylan, s. 108; Arkan Serim, s. 290.

37 Ceylan, s. 108; Uzun, s. 36.

38 Yarg. 2 HD., T. 18.10. 2005 – E. 2005/11920 – K. 2005/14360 sayılı kararından: “Davacının, ... işveren tarafında iş akdi feshedilerek işten çıkarıldığı anlaşılmaktadır. İşini kaybetmesi işverenin akdi feshi sebebiyle olduğuna ve başka bir geliri ve malvarlığı da bulunmadığına göre davacı yararına yoksulluk nafakasına hükmedilmesi gerekirken isteğinin reddi usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirmiştir” (Gençcan, s. 1152).

39 Yarg. 2 HD., T. 16.06. 2003 – E. 2003/7790 – K. 2003/8775 sayılı kararından: “Davalı (kadın) bir tekstil firmasında çalışırken yargılama sırasında 13.9.2002 tarihinde istifa suretiyle işten ayrılmıştır. Yoksulluk durumunu kendi iradesi ile yaratmıştır. Gerçekleşen bu durum karşısında yoksulluk nafakası ile ilgili isteğinin reddi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırıdır” (Karar Ara Hukuk Portalı / 13.09.2018).

40 Öztan, s. 502; Ruhi, s. 43; Çitak, s. 33; Demir, s. 37.

41 Öztan, s. 503; Arkan Serim, s. 290; Çitak, s. 34.

42 Tekinay, s. 265; Akıntürk, Ateş Karaman, s. 304; Dural, Öğüz, Gümüş, s. 150; Akıntürk, s. 193; Yıldırım, s. 63; Şahin, s. 87, Ruhi, s. 44; Uzun, s. 10.

rarlarına ise katılmak mümkün değildir⁴³.

5. Nafaka Miktarının, Nafaka Yükümlüsünün Mali Gücünün Dikkate Alınarak Belirlenmesi Gereği

Yoksulluk nafakası miktarının belirlenmesi bakımından önem teşkil eden ölçütlerden bir diğeri de nafaka yükümlüsünün mali gücüdür. Hakim, yoksulluk nafakasının miktarını belirlerken nafaka alacaklısının yoksulluktan kurtulması ile nafaka yükümlüsünün mali gücü arasında adil bir denge kurmalıdır⁴⁴. Anayasa Mahkemesi kararında da bu husus açıkça ifade edilmiştir: “Yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için nafaka talep eden eşin boşanma nedeniyle yoksulluğa düşecek olmasının yanı sıra, nafaka talep edilen eşin de nafaka ödeyebilecek ekonomik gücünün bulunması gerekmektedir⁴⁵.” Söz gelimi, nafaka talep eden taraf yoksulluğa düşecek olsa dahi diğer tarafın mali gücü nafaka ödemeye elvermediği takdirde yoksulluk nafakasına karar verilemez⁴⁶. Diğer taraftan, nafaka yükümlüsünün mali gücü elverişli olsa dahi hakimin nafaka talep eden taraf için yoksulluğu giderecek miktardan daha fazlasına hükmedemez⁴⁷. Zira yoksulluk nafakasının amacı nafaka alacaklısının asgari yaşam standartlarını sağlamak olup, evlilik sırasındaki yaşantısının devamını sağlamak değildir⁴⁸.

43 YHGK., T. 16.05. 2007 – E. 2007/2-275 – K. 2007/275 sayılı kararından: “4721 sayılı TMK. m. 174’e göre, mevcut veya beklenen menfaatleri boşanma yüzünden zedelenen kusursuz veya daha az kusurlu tarafın, kusurlu taraftan uygun bir maddi tazminat isteyebileceği, boşanmaya sebep olan olaylar yüzünden kişilik hakkı saldırıya uğrayan tarafın, kusurlu olan diğer taraftan manevi tazminat olarak uygun miktarda bir para ödenmesini isteyebileceği öngörülmüştür. Yine aynı kanun m. 175’te ise, boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek tarafın kusuru daha ağır olmamak koşuluyla, geçimi için diğer taraftan mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebileceği, nafaka yükümlüsünün kusurunun aranmayacağı açıklanmıştır. Görüleceği üzere davacı kadın yararına hükmedilen maddi ve manevi tazminatların hukuksal dayanağı ile yoksulluk nafakasının hukuksal dayanağı birbirinden farklıdır. Biri diğerinin yerine ikame edilemeyeceği gibi, birini alanın diğerini alamayacağı ileri sürülmesi yasal mevzuat karşısında mümkün görülmemektedir.” Aynı yönde bkz.: YHGK., T. 25.11.2009 – E. 2009/2-500 – K. 2009/557; YHGK., T. 11.03. 2009 – E. 2009/2-73 – K. 2009/118; Uzun, s. 53.

44 Feyzioğlu, s. 398; Demir, s. 60; Ruhi, s. 45; Şahin, s. 87.

45 AYM., T. 17.5.2012 – E. 2011/136 – K. 2012/72 sayılı kararından (Resmi Gazete: T. 26.06.2012 – S. 28335).

46 Kocabaş, s. 371; Karar (Gençcan, s. 1217).

47 Dural, Ögüz, Gümüş, s. 149; Serim, s. 293.

48 Gençcan, s. 1217; AYM., T. 17.05.2012 – E. 2011/136 – K. 2012/72 sayılı kararından: “Yoksulluk nafakasıyla, boşanma sonucunda yoksulluk içine düşen eşin asgari yaşam gereksinimlerinin karşılanması düşünülmüştür” (26.6.2012 T. – 28335 S. RG.); Yarg. 2 HD., T. 11.07.2012 – E. 2012/222 K. 2012/19507 sayılı kararından; “Yoksulluk nafakasının amacı, boşanma sonucunda yoksulluğa düşecek olan ve boşanmada daha fazla kusuru bulunmayan eşin, asgari yaşam gereksinimlerinin karşılanmasıdır. Davacı emekli olup, düzenli ve sürekli emekli maaşının bulunduğu ve kendisine ait iki konutunun olduğu toplanan delillerden anlaşılmaktadır. Davacının mevcut geliri ve malvarlığı dikkate alındığında boşanma yüzünden

D. Yoksulluk Nafakasının Ödenme Biçimi ve Uyarlanması

Yoksulluk nafakası toptan ya da irat şeklinde ödenebilir (TMK. m. 176/I). Tarafların aralarında ödenme biçimini kararlaştırmaları da mümkündür, ancak bu anlaşma hakimın onayı ile hüküm doğurur⁴⁹. Uygulamada, tarafların anlaşması olmaksızın hakimın de yoksulluk nafakasının toptan ödenmesi yönünde re'sen hüküm kurduğu istisnaen görülmektedir. Bununla birlikte hakimın, nafakanın ödenme şekline karar vermeden önce, somut olayda tarafların ekonomik ve sosyal durumları ile ödeme gücü ve isteklerini de göz önünde bulundurması gerekir⁵⁰. Özellikle ifade etmek gerekir ki; süresiz olarak talep edilen yoksulluk nafakalarında mahkemelerin belirli süreli olarak bu nafakaya hükmetmesini bozma gerekçesi kabul eden yerleşik Yargıtay uygulaması karşısında, süresiz olarak yoksulluk nafakasına hükmedilmesinin doğuracağı adaletsiz sonuçların önüne geçmek amacıyla bu tür kararlar verildiğini görmekteyiz. Zira bu ihtimalde, hüküm altına alınan toptan yoksulluk nafakası tutarı ödenmek suretiyle nafaka borcu ile birlikte taraflar arasındaki zorunlu ilişkinin de sona ermesi sağlanmış olacaktır.

İrat şeklinde ödenen yoksulluk nafakasında, tarafların gelirlerinde ve ihtiyaçlarında önemli değişikliklerin oluşması halinde açılacak davada hakim, hakkaniyet ölçüsünde nafaka miktarının artırılmasına, azaltılmasına veyahut tamamen kaldırılmasına karar verebilir (TMK. m. 331). Bu durum, tarafların anlaşmaları ile miktarı belirlenen ve hakimın onayı ile hükme bağlanan yoksulluk nafakası için de geçerlidir⁵¹. Aksi yönde yapılan sözleşmeler ise emredici hukuk kurallarına aykırılık sebebiyle hükümsüzdür. Diğer yandan talep halinde hakim, irat şeklinde ödenmesine karar verilen nafakanın gelecek yıllarda tarafların toplumsal ve ekonomik durumlarına göre ne miktarda ödeneceğini de karara bağlayabilir (TMK. m. 330/II).

III. Yoksulluk Nafakasında Süre: Türk Hukukundaki Düzenlemeler ve Uygulama

Öncelikle belirtmek gerekir ki yoksulluk nafakasının süresine ilişkin tartış-

---

yoksulluğa düşeceği kabul edilemez. Bu husus gözetilmeden yetersiz gerekçe ile davacı yarı yarıya yoksulluk nafakası takdir edilmesi doğru bulunmamıştır" (Kazancı Bilişim – İctihat Bilgi Bankası / 07.09.2018).

49 Yıldırım, s. 70; Dural, Ögüz, Gümüş, s. 150; Arbek, s. 141.

50 Yarg. 2 HD., T. 31.10.2017 – E. 2016/6543 – K. 2017/11911 sayılı kararından; "... 4721 sayılı Türk Medeni Kanun'unun 176. Maddesinin birinci fıkrasında, yoksulluk nafakasının toptan veya durumun gereklerine göre irat biçiminde ödenmesine karar verilebileceği öngörülmüştür. Yoksulluk nafakasının irat biçiminde ödenmesine karar verilebilmesi için, tarafların ekonomik ve sosyal durumları ile ödeme gücü ve isteklerinin göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır" (Karar Ara Hukuk Portalı / 17.09.2018).

51 Ruhi, s. 56.

ma, ancak irat şeklinde ödenmesine hükmedildiği haller için mevcuttur. Bir başka deyişle yoksulluk toptan ödenmesine karar verilmesi halinde bu tartışmadan söz konusu olmayacaktır.

Yoksulluk nafakası, hukukumuzda ilk olarak 743 sayılı eMK. m. 144'te düzenlenmiştir. Buna göre *“kabahatsız olan karı yahut koca, boşanma neticesi olarak büyük bir yoksulluğa düşerse, diğeri boşanmaya sebebiyet vermemiş olsa dahi kudreti ile mütenasip bir surette bir sene müddetle nafaka itasına mahküm edilebilir.”* Hükümden açıkça anlaşıldığı üzere yoksulluk nafakası, boşanmadan itibaren bir yıl süre için hükmedilebilmekteydi.

Mülga eMK. m. 144 düzenlemesi, yoksulluk nafakasının bir yıl süreyle sınırlandırılmasının maddenin amacı ile bağdaşmadığı gerekçesiyle eleştirilmiştir⁵². Bunun üzerine hüküm, 3444 sayılı değişiklik kanunu ile şu şekilde değiştirilmiştir: *“Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek eş, kusuru daha ağır olmamak şartıyla geçimi için diğere eşten mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir. Ancak, erkeğin kadından yoksulluk nafakası isteyebilmesi için, kadının hali refahta bulunması gerekir. Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz.”*

Yoksulluk nafakasına ilişkin yapılan değişiklikte, süreye ilişkin düzenlemenin yanısıra başka hususlarda da farklılıklar göze çarpmaktadır. Bunlardan birisi; önceki düzenlemede yoksulluk nafakası talep eden eşin kusursuz olması gerektiği halde, yapılan değişiklik sonrası kanun koyucunun kusuru daha ağır olmayan eşin de yoksulluk nafakası talep edebileceğinin düzenlenmiş olmasıdır. Dolayısıyla yeni düzenleme sonrasında boşanmada kusurlu olsa dahi diğere taraftan daha ağır kusurlu olmaması, eşin yoksulluk nafakası talep edebilmesi için yeterlidir. Bu sebeple, boşanmada kusuru olmayan eşlerden yoksulluğa düşecek olan eş de yoksulluk nafakası talep edebilir. Nitekim bu husustaki tartışmalara son vermek için kanun koyucu, nafaka yükümlüsünün kusurunun aranmayacağı hususunu düzenlemiştir.

Bir diğere farklılık ise, yoksulluk nafakası talep edilebilmesi için önceki düzenlemede yer alan boşanma sebebiyle eşin *“büyük bir yoksulluğa düşecek olması”* ölçütünün yumuşatılarak *“yoksulluğa düşmesinin”* yeterli görülmüş olmasıdır.

Ayrıca, her iki hükümde de eşlerin diğere taraftan yoksulluk nafakası talep edebileceği düzenlenmişse de, yapılan değişiklik sonrası kocanın ancak kadının refahı halinde yoksulluk nafakası talep edebilmesi, bir önceki düzenleme-

52 Bülent Köprülü; Selim Kaneti, *Aile Hukuku*, İstanbul, 1986, s. 196; Tekinay, s. 264; Feyzioğlu, s. 399; Akıntürk, s. 193.

nin aksine kadın-erkek eşitliği ilkesine aykırı olmuştur.

4721 sayılı TMK.'da ise yoksulluk nafakası m. 175'te düzenlenmiş, 3444 sayılı değişiklik kanunu sonrası eMK. m. 144'ün son hali büyük oranda yeni hükümde de korunmuştur: *“Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir. Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz.”* Görüldüğü üzere mevcut hükümde de yoksulluk nafakası süresiz olarak talep edilebilecek şekilde düzenlenmiştir. Buna karşın eMK.'da yer alan erkeğin nafaka talep edilmesi için kadının refah içerisinde olması şartına yer verilmemiş, madde gerekçesinde de belirtildiği üzere *“kadın - erkek eşitliği ilkesine ters düştüğü için”* düzenlemeden çıkarılmıştır.

Yoksulluk nafakasının süresini boşanmadan itibaren bir yıl ile sınırlandıran 743 sayılı eMK. m. 144'ün düzenlemenin amacı ile bağdaşmadığı ve hakkaniyetli olmadığı yönündeki eleştirilerin⁵³ ardından, 1988 yılında yapılan değişikliklerle kabul edilen ve sonrasında TMK. m. 175'te aynen yer alan yoksulluk nafakasının *“süresiz olarak”* talep edilebileceğine ilişkin düzenleme de bu defa nafaka yükümlüsünün hayatı boyunca bu sorumluluğu taşımasının hakkaniyetli olmadığı yönünde eleştirilere konu olmuştur. Nitekim bu sebeple Anayasa Mahkemesi'ne yapılan başvuruda, TMK. m. 175 ile nafaka yükümlülüğüne ilişkin şartların ayrıntılı biçimde düzenlenmemiş olmasının katı yargı içtihatlarının da etkisiyle hakkaniyete aykırı sonuçlar doğurmakta olması sebebiyle öncelikle maddenin *tümden*, bunun kabul edilmemesi halinde ise hükümde yer alan *“süresiz olarak”* ibaresinin iptali talep edilmiştir. Başvuruda özetle⁵⁴, *“süresiz olarak”* ibaresinin nafaka yükümlüsünü ömür boyu sürecek bir mali sorumluluk altına soktuğu, nafakaya hükmedilmesi ve nafakanın iptali ile tarafların ekonomik koşullarının değerlendirilmesine ilişkin ölçütlerin belirsiz olduğu, süresiz olarak hükmedilen yoksulluk nafakasının boşanan eşlerin yeniden evlenmelerini engelleyici bir niteliği haiz olduğu ve hatta ömür boyu nafaka yükümlüsü olma korkusu ile sorunlu evliliklere katlanmaya zorlandığı, sürekli mahiyetteki yoksulluk nafakasının boşanan eşleri çalışmamaya sevk ettiği, ömür boyu nafaka uygulamasının insan haklarına aykırı olduğu, ayrıca sosyal ve ekonomik sonuçlarının yanısıra nafaka borcunun İcra İflas Kanunu m. 344/I çerçevesinde hürriyeti bağlayıcı bir sonucunun da olduğu gerekçeyle Anayasa'nın sosyal hukuk devleti (m. 2), kadın-erkek eşitliği (m. 10) ve ailenin korunması (m. 41) ilkelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

53 Feyzioğlu, s. 399; Akıntürk, s. 193; Köprülü, Kaneti, s. 196.

54 Anayasa Mahkemesi'ne yapılan başvuruya ilişkin itirazın gerekçesi ve karar metninin tümü için bkz.: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120626-25.htm>.

Anayasa Mahkemesi konuya ilişkin T. 17/5/2012 – E. 2011/136 - K. 2012/72 sayılı kararında⁵⁵; TMK. m. 175’te yer alan “süresiz olarak” ibaresinden nafaka alacaklısının her zaman ölüncüye kadar yoksulluk nafakası alacağına ilişkin anlaşılacakları, bu ifade ile boşanma sonucunda yoksulluk içine düşen eşin asgari yaşam gereksinimlerinin şartları bulunduğu sürece diğer eş tarafından karşılanmasının amaçlandığı, ayrıca yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için nafaka talep eden tarafın boşanma nedeniyle yoksulluğa düşecek olmasının yanı sıra nafaka talep edilen tarafın da ödeyebilecek ekonomik gücünün bulunmasının gerektiği, yoksulluk nafakasının özünde evlilik birliğinde eşler arasında geçerli olan dayanışma ve yardımlaşma yükümlülüğünün evlilik birliğinin sona ermesinden sonra da kısmen devamını sağlayan ahlâki değerler ve sosyal dayanışma düşüncesinin yer aldığı, bu sebeplerle koşulları bulunduğu sürece herhangi bir süre sınırı olmaksızın yoksulluk nafakasına hükmedilmesinin sosyal hukuk devleti ilkesinin gereği olduğu gerekçeleri ile oyçokluğuyla⁵⁶ iptal talebinin reddine karar vermiştir.

Belirtmek gerekir ki 1988 sonrası 3444 sayılı kanun ile değişik eMK. m. 144 ve TMK. m. 175 hükümlerinde, mehzaz eski İsviçre Medeni Kanunu (ZGB)’nda yer alan yoksulluk nafakasının süresine ilişkin düzenleme esas alınmıştır⁵⁷. Gerçekten de eski ZGB Art. 152’de nafakanın süresine ilişkin bir sınırlama söz konusu değildir. Buna karşın İsviçre Federal Mahkemesi uygulaması, birtakım ölçütler çerçevesinde bu nafakayı her zaman belirli süreli olarak uygulamak

55 26.06.2012 T. – 28335 S. RG.

56 Anayasa Mahkemesi üyelerinden Hicabi DURSUN, “süresiz olarak” ibaresinin iptalinin reddine ilişkin karşı oy yazısında özetle, süresiz olarak yoksulluk nafakasına hükmedilmesinin Anayasa m. 2’de yer alan “sosyal hukuk devleti” ilkesi ile bağdaşmadığını; insanların boşanarak aralarındaki hukuki ilişkiyi bitirmiş olmalarına rağmen evlilik birliğinde var olan sorumluluklarının ömür boyu devam etmesinin hakkaniyete aykırı olduğunu; boşanmadan kaynaklanan bir nafaka alacağına varlığının belli koşullar altında, nafaka borçlusunun veya nafaka alacaklısının yaşamı boyunca, sanki mülkiyet hakkıymış gibi sürekli olması, hak düşürücü süre ve zaman aşımı kavramlarının kabul edildiği bir hukuk sisteminde adalet duygusunu zedelediğini; yoksulluk nafakasının süresiz olması bu nafakayı alan tarafın, karşı tarafı ömür boyu cezalandırmak amacıyla gelir getirici bir işte çalışmama ve evlilik ekti yapmadan birlikte yaşama gibi davranışlara itebileceğini; yoksulluk nafakasının süresiz uygulanmasının ahlaki ve sosyal gerekçelerle açıklanamayacağını; mevcut yapısal durumun değişmesi için sosyal politika alanında işlev gören bir dizi kurumun varlığını gerektirdiğini; Anayasa’nın 2. maddesinde yer alan “sosyal hukuk devleti” ilkesini buna hizmet etmesi gerektiğini; devletin aktif olarak mücadele etmesi gereken yoksulluğun sorumluluğunun, boşanan taraflardan birisinin üzerine ömür boyu yüklenmesinin sosyal devlet ilkesine, hakkaniyete ve mantığa da uygun bir çözüm olmadığından bahisle iptali gerektiğini ifade etmiştir.

57 04.05.1988 T. – 3444 s. Değişiklik Kanunu m. 6 gerekçesinden: “Mevcut metindeki kusursuz eşin boşanma davası neticesinde yoksulluğa düşmesi halinde diğerinin ona bir sene süre ile nafaka ödemeye mahkum edileceği hükmü değiştirilerek bir yıllık kaydın adalete uygun düşmediği nazara alınıp, kaynak İsviçre Medeni Kanununun 152’nci maddesine uygun olarak süresiz nafaka mecburiyeti esas kabul edilmiştir”

eğiliminde olmuştur. Nitekim 01.01.2000 tarihinde yürürlüğe giren ZGB’de evlilik sonrası nafakanın süresine ilişkin bu husus, Art. 125 ile aynı yönde yeniden düzenlenmiştir⁵⁸.

Buna karşın Yargıtay’ın görüşü ise, 1988 yılında yapılan değişiklikten bu yana boşanan eşin “*süresiz olarak*” yoksulluk nafakası talep etmesi halinde “*nafakanın belirli bir süre ile sınırlandırılmayacağı*”; bu talep karşısında hakimin süre yönünden takdir hakkına sahip olmadığı yönündedir⁵⁹. Bir başka ifadeyle, Yargıtay’a göre tarafların süresiz olarak talep etmesi halinde hakimin yoksulluk nafakasını re’sen belirli bir süre ile sınırlandırması mümkün değildir. Buna göre yoksulluk nafakasının belirli bir süre ile sınırlandırılması ancak hakimin onayına tabi olmak kaydıyla taraflar arasında yapılan anlaşma ile veya nafakanın belirli bir süre için talep edilmesi halinde söz konusu olabilecektir⁶⁰.

Yoksulluk nafakasına ilişkin Yargıtay’ın bu yaklaşımı, kanaatimizce değişiklik sonrası eMK. m. 144 ve TMK. m. 175 hükümlerinin salt lafzî yorumundan hareketle varılmış bir sonuçtur. Halbuki bu hükümlerde yer alan “*süresiz olarak talep edilebilmesi*” ifadesinden; *kanun koyucu tarafından yoksulluk nafakasının süresi yönüyle bir üst sınır belirlenmediği*, buna karşın belirli süreli yoksulluk nafakasına hükmedilmesine de engel teşkil etmediği; tıpkı yoksulluk nafakasının miktarının belirlenmesinde olduğu gibi süresi hususunda da somut olayın özellikleri doğrultusunda hakime takdir yetkisi tanındığı sonucuna varılmaması için hiçbir gerekçe mevcut değildir. Yoksulluk nafakasının amacı ile birlikte değerlendirildiğinde, bu ifadeden *nafaka alacaklısının evlilik sonrası hayatına uyum sağlaması için gerekli olan süre* anlaşılmalıdır⁶¹. Nitekim değişiklik sonrası eMK. m. 144 hükmü doktrinde, yapılan düzenleme ile kanun koyucu taraflara her ne kadar süresiz olarak yoksulluk nafakası talep edebilme imkanı tanımış olsa da hakimin yoksulluğa düşecek olan eşin yeteneklerini, çalışma gücünü dikkate alarak nafakayı belirli bir süre ile sınırlayabileceği, bu süre içinde nafaka alacaklısı eşin mali ve sosyal durumundaki değişiklik olması

58 Konuya ilişkin düzenlemeler hk. bilgi için bkz. Bölüm V. Yoksulluk Nafakası ve Süresine İlişkin Mukayeseli Hukuk Düzenlemelerine Genel Bakış

59 Yarg. 2 HD., T. 11.07.2012 – E. 2012/14283 – K. 2012/19487 sayılı kararı (Gençcan, s. 1206). Kararın içeriği için bkz. dp. 21.

60 YHGK., T. 02.05.1990 – E. 1990/2-111 – K. 1990/261 sayılı kararından; “... 3444 sayılı Kanunla değişik Medeni Kanununun 144. maddesi uyarınca, istek halinde ve özellikle talep hakkının doğumuna ilişkin şartlar varsa, süresiz olarak yoksulluk nafakası takdir olunur. Davalı yoksulluk nafakası istemeye hak kazanmış ve süresiz nafaka istemiştir. Öyle ise süresiz nafaka takdiri gerekirken, altı ay süre ile yoksulluk nafakası verilmesi usul ve kanuna aykırıdır...” “... Hukuk Genel Kurulunca da benimsenen özel dairenin yoksulluk nafakasına ilişkin bozma kararına uyulması gerekirken, önceki kararda direnilmesi usul ve yasaya aykırı olduğundan bozulmalıdır” (Kazancı Bilişim – İçtihat Bilgi Bankası / 03.09.2018).

61 Kocabaş, s. 364; Şahin, s. 88.

halinde ise yoksulluk nafakasını ortadan kaldıracabileceği şeklinde değerlendirilmiştir⁶². Bu durumda nafakanın ortadan kaldırılması, nafaka yükümlüsünün açacağı davada ileri süreceği talep üzerine mümkün olacaktır. Aynı şekilde; yukarıda da ifade edildiği üzere mehaz eski ZGB Art. 152 hükmü uygulaması da süresiz olarak talep edilmesine rağmen hakimın belirli bir süre için nafakaya hükmedebileceği, sürenin sona ermesi ile bu yükümlülüğün kendiliğinden ortadan kalkacağı yönünde olmuştur.

IV. Yoksulluk Nafakası ve Süresine İlişkin Mukayeseli Hukuk Düzenlemelerine Genel Bakış:

Eski ZGB Art. 152’de düzenlenen bu nafaka türünün süresi ile ilgili herhangi bir süre sınırlaması mevcut değildi; fakat özellikler boşanan eşlerin ihtiyaçları ve evliliğin süresi çerçevesinde hakim, bu nafakaya belirli bir süre için de hükmedebilmekte idi⁶³. Dolayısıyla, eski ZGB hükmünde nafakanın süresine ilişkin bir sınırlandırma olmamasına rağmen İsviçre uygulamasının birtakım ölçütlerle süreli nafakaya hükmetme eğiliminde olduğu ifade edilebilir. Nitekim 01.01.2000 tarihli değişiklik sonrası, evlilik sonrası nafaka yükümlülüğüne ilişkin ölçütler ZGB Art. 125’te yeniden belirlenmiş ve daha önceki uygulamadan ileri gelen süreli nafakaya hükmedilebilmesi hususu açıklığa kavuşturulmuştur. Düzenlemeye göre, *emeklilik güvencesi de dikkate alınarak değerlendirildiğinde* geçimini sağlaması kendisinden beklenemeyecek olan boşanan eş, diğer eşten hakkaniyete uygun katkının yapılmasını talep edebilir.

İsviçre Hukuku düzenlemesinde, hakimın evlilik sonrası bu katkının yapıp yapılmayacağını ve yapılacaksa miktarı ve süresini belirlerken dikkate alacağı ölçütlere ZGB Art. 125/II’te sekiz bent halinde yer verilmiştir. Buna göre, *“(1) evlilik süresince eşlerin yükümlülükleri paylaşımı, (2) evlilik süresi, (3) evlilik süresindeki yaşam standardı, (4) eşlerin yaşı ve sağlık durumu, (5) eşlerin gelirleri ve malvarlıkları, (6) müşterek çocukların bakımının kapsamı ve süresi, (7) eşlerin mesleki eğitim ve kariyer beklentileri ile çalışma hayatına yeniden uyum sağlamalarının muhtemel maliyeti, (8) Federal yaşlılık beklentisi, hayatta kalanın sigorta hakları ve emeklilik primi gelirleri dahil olmak üzere, mesleki veya diğer özel ya da devlet emeklilik gelirleri”* nafaka, miktarı ve süresinin belirlenmesinde ele alınması gereken ölçütlerdir.

İfade etmek gerekir ki ZGB Art. 125/II’de yer alan ölçütlerden birçoğu Türk Hukukunda da yoksulluk nafakasının tespitinde esas alınan; hakimın göz önüne alması gereken ölçütlerdir. Buna karşın Yargıtay, esas alınan bu ölçütlerin

62 Tekinay, s. 264.

63 BGE 109 II 184 – 286 = JdT 1986 I 162 – 170 (Tekinay, s. 264).

yalnızca nafakanın miktarı ile ilgili olarak değerlendirilmesi gerektiği görüşündedir. Diğer bir ifadeyle, Yargıtay'a göre bu ölçütler yoksulluk nafakasının süresin ilişkin hakime bir takdir hakkı sağlamaz⁶⁴.

Türk Hukukunda olduğu gibi İsviçre Hukukunda da nafakanın irat şeklinde ödenmesi kural olmakla birlikte hakim, koşulların varlığı halinde peşin ödenmesine de hükmedebilir (ZGB Art. 126). Ayrıca hakimin, irat şeklinde ödenmesi kararlaştırılan nafaka miktarını değişen şartlara göre uyarlanması (ZGB. Art. 127) veya enflasyon, yaşam maliyetindeki artış gibi nedenlerle kendiliğinden artırılmasına veya düşürülmesine re'sen (ZGB. Art. 128), nafaka ödemelerinin belirli bir süre durdurulmasına, artırılmasına veya düşürülmesine de boşanan eşlerin talebi üzerine karar verebilir (ZGB Art. 129). Diğer yandan, boşanan eşlerin arasında nafaka ile ilgili yapmış oldukları anlaşmanın geçerliliği, İsviçre Hukukunda da hakimin onayına tabidir. Buna göre, ZGB Art. 125 çerçevesinde yapılacak değerlendirmede, yapılan anlaşma taraflardan biri için hukuka aykırı sonuçlar yaratacak nitelikte ise hâkim anlaşmayı reddedecektir⁶⁵. Bu yönüyle de İsviçre ve Türk Hukuku uygulamaları birbirine paraleldir.

Eşler arasındaki bu nafakanın sona ermesi, ZGB Art. 130'da düzenlenmiştir. Hükme göre nafaka alacaklısı ve borçlusunun ölümü halinde nafaka yükümlülüğü sona erer. Aksine bir sözleşme yoksa, nafaka alacaklısının yeniden evlenmesi halinde de nafaka borcu ortadan kalkar.

Yukarıda yer verdiğimiz hususlardan yola çıkarak denilebilir ki ZGB, evlilik sonrası boşanan eşler için kişisel sorumluluk ilkesini benimsemiş ve ancak Art. 125/II'te yer alan ölçütlerin varlığı halinde nafakaya hükmedebileceğini düzenlemiştir. Bir başka deyişle, ZGB sistemetiğinde evlilik sonrası tarafların kişisel sorumlulukları kural, nafaka ise istisna olarak yer almaktadır. Hakim, bu çerçevede nafakanın miktarını ve *süresini* takdir edecektir. Dolayısıyla, hükmedilecek nafakanın kural olarak süreli olduğu söylenebilir.

Görüldüğü üzere İsviçre ve Türk Hukuku evlilik sonrası eşler arasındaki nafaka yükümlülüğü bakımından büyük benzerlik taşımakla birlikte, nafaka süresinin belirlenmesi bakımından uygulamada önemli farklılıklar barındırmaktadır. Halbuki, özellikle süresiz nafakaya olanak tanıyan eski ZGB Art. 152 hükmüne rağmen İsviçre Federal Mahkemesi'nin belirli bir süre için nafakaya hükmetmesi yönündeki uygulamasına karşın, eMK m. 144'ün değişik hali ile

64 Yarg. 2 HD., T. 11.07.2012 – E. 2012/14283 – K. 2012/19487 sayılı kararı (Gençcan, s. 1206). Kararın içeriği için bkz. dp. 21.

65 Hâkimin denetim yetkisi hakkında daha geniş bilgi için bkz. Thomas Sutter, Dieter Freiburgerhaus, *Kommentar zum neuen Scheidungsrecht*, Zürich 1999, ZGB Art. 140 kn. 62 vd.. Ayrıca kişilik hakkına aykırı düşen hükümler içeren sözleşmenin geçersizliği hakkında bkz. BGE 108 II 405 ff., 409 E. 3.

TMK. m. 175 hükümlerinden yola çıkarak Yargıtay'ın 30 yıldan beri yoksulluk nafakasına “süresiz olarak” hükmedilmesi gerektiği yönündeki mevcut uygulamasının yanlış olduğu kanaatindeyiz.

Alman Medeni Kanununda (BGB) ise evlilik sonrası eşler arasındaki nafaka yükümlülüğü, ayrıntılı şekilde BGB §1569 – §1586b. arasında düzenlenmiştir. Bu kanunun sistematığında de kural olarak boşanan eşlerin nafaka talebinde bulunamayacakları esası benimsenmiştir (BGB §1569, §1577). Bu talep, ancak boşanan eşin evlilik sonrasında geçimini sağlayamayacak düzeyde olması halinde ve belirli koşullar altında ileri sürülebilir⁶⁶. Bunlardan birisi, müşterek çocuğun bakımını üstlenmiş olmasıdır. Bu durumda boşanan eş, çocuğun doğumundan itibaren en az 3 yıllık süre için diğer taraftan nafaka talep edebilir⁶⁷. Ayrıca çocuğun menfaatleri ve bakım olanakları dikkate alınarak bu süre hakkaniyet ölçüsünde uzatılabilir⁶⁸.

Eşlerin yaşı, çalışma durumu, hastalığı, malullüğü, ruhsal ve fiziksel hali de nafaka yükümlülüğünün belirlenmesinde ele alınan diğer ölçütlerdendir. Örneğin, bu sebeplerle çalışması beklenemeyecek olan boşanan eş için belirli süre nafakaya hükmedilmesi mümkündür. Diğer yandan, çalışmasına rağmen ihtiyaçlarını karşılamaya yetecek düzeyde gelir elde edemediği takdirde boşanan eş, aradaki farkın ikmali için de nafaka talep edebilecektir (BGB §1573).

Nafakanın belirlenmesinde BGB’de dikkat çeken bir başka ölçüt, boşanan eşlerin hakkaniyetten kaynaklanan karşılıklı yükümlülükleridir. Buna göre, önemli birtakım sebeplerle çalışması beklenemeyen boşanan eşin menfaatleri dikkate alındığında kendisine nafaka ödenmemesi açıkça bir hakkaniyete aykırılık teşkil ettiği takdirde nafaka talep edebilir (BGB §1576). Bu önemli sebepler, evliliğin sona ermesine neden olan olaylardan bağımsız olarak değerlendirilmelidir⁶⁹.

Alman Hukukuna göre nafaka miktarının belirlenmesinde, evlilik içerisindeki yaşam standartları esas alınır. Bu çerçevede ele alınabilecek tüm lüzumlu ihtiyaçlar nafaka kapsamındadır (BGB §1578). Uygun ölçüdeki hastalık ve yaşlılık bakım sigortası masrafları, okul, mesleki eğitim ve gelişim ile yeni bir

66 Hans Ulrich Maurer, *Münchener Kommentar zum BGB*, 7. Auflage, B. VIII, München 2017, § 1570 kn. 28 vd.

67 Kural olarak çocuğa bakan eşin çalışma zorunluluğu söz konusu değildir. Bkz. BGH NJW 2011, s. 2884 vd.

68 Hakkaniyet kavramı hakkında daha geniş bilgi için bkz. Maurer, kn. 78 vd.; Bengt Beutler, *BeckOK BGB*, BAMBERGER / ROTH / HAU / POSECK, 47. Edition Stand: 01.08.2018, § 1570 kn. 12-13.

69 BGH NJW 1984, 1538, daha geniş bilgi için bkz. Maurer, kn. 25.

meslek edinme masrafları bu kapsamda değerlendirilir⁷⁰. Ayrıca nafaka alacaklısının müşterek çocuğun bakımını üstlenmiş olması, evliliğin süresi, evlilikten ötürü ne şekilde menfaat kaybına uğradığı hususları da hakkaniyet ilkesi çerçevesinde dikkate alınır⁷¹.

Alman Medeni Kanunu, hakkaniyete aykırı hallerde nafaka yükümlülüğünün miktar yönünden sınırlandırılması, sona erdirilmesi veya süre yönünden kısıtlanması hususunu ayrıca düzenlemiştir. Buna göre evliliğin süresinin yanısıra *nafaka talep eden tarafın* üçüncü kişi ile birlikteliği, nafaka yükümlüsü veya yakınlarına karşı karşı suç işlemesi, kendisini bilerek nafakaya muhtaç hale düşürmesi, nafaka yükümlüsünün sağladığı maddi menfaatlere kayıtsızlığı, birlikte yaşadıkları dönemde ailesine katkıda bulunmayı uzun süre ağır surette ihmal etmesi, toplum nazarında mazur görülemeyecek derecede nafaka yükümlüsünü huzursuz edici davranışlarda bulunması hallerinde hakkaniyet gereği nafakanın miktar veya süre bakımından sınırlandırılması veya sona erdirilmesi söz konusu olabilecektir (BGB §1579)⁷².

Nafaka alacaklısının ölümü ve yeniden evlenmesi, nafaka yükümlülüğünü kendiliğinden sona erdiren haller olarak BGB §1586'da düzenlenmiştir. Nafaka yükümlüsünün ölümü halinde ise bu yükümlülük sona ermeyip, mirasçılara tereke borcu olarak intikal etmektedir (BGB §1586b).

Görüldüğü üzere, her ne kadar Alman Hukukunda da evlilik sonrası eşlerin kişisel sorumluluğu kural, nafaka yükümlülüğü ise istisna olarak düzenlenmiş olsa da, BGB'de sayılan birçok sebep boşanan eşlerin nafaka talebini mümkün kılmaktadır. Diğer yandan, takdir edilecek nafakanın süresine ilişkin kanunda açık bir hüküm bulunmadığı görülmektedir. Buna göre hakim, kanunda sayılan haller ve somut olayın özellikleri çerçevesinde nafakanın miktarı ile birlikte *süresini* de takdir edecektir .

Fransız Medeni Kanunu'nda (Code Civil Français / CCF) ise evlilik sonrası eşler arasındaki nafaka, CCF Art. 270-281 hükümleri arasında düzenlenmiştir. Kanunda bu nafakanın amacı, evliliğin sona ermesi sonucu eşlerin yaşam standartlarında oluşan sorunların giderilmesi olarak ifade edilmiştir (CCF Art. 270/II).

Fransız Hukukunda da nafaka miktarının belirlenmesinde belirli ölçütler

70 Hans-Ulrich Graba, *Nachehelicher Unterhalt und angemessene Krankenversicherung*, NZFam 2014, 969; Klaus Weil, *Die konkrete Berechnung des Krankenvorsorgeunterhaltes*, FamRZ 2016, 684; Maurer, kn. 198, 199.

71 Maurer, kn. 88.

72 Konu hakkında geniş bilgi için bkz. Friedwald Luebbert, "Der Ausschluß des nachehelichen Unterhalts wegen "grober Unbilligkeit" – § 1579 BGB, Bielefeld 1982.

rol oynamaktadır. Hakim nafaka miktarını özellikle evliliğin süresi, eşlerin yaşı ve sağlık durumu, mesleki nitelikleri, evlilik sırasında çocukların eğitime veya diğer eşinin kariyerine yapılan katkı, boşanma ile birlikte gerçekleştirilen mal rejiminin tasfiyesi sonrası eşlerin malvarlığı, eşlerin halihazır ve umulan malvarlığı değerleri, emekli aylığı gibi ölçütleri dikkate alarak belirler (CCF Art. 271)⁷³.

Fransız Hukukunda bu nafaka kural olarak götürü niteliğe sahip bir sermaye (toptan) şeklinde ödenmekte olup, bu bedel hakim tarafından takdir edilir. Nafaka yükümlüsü eşin belirlenen bedeli sermaye şeklinde ödenmesi mümkün değilse hakim, kural olarak 8 yılı aşmayacak şekilde dönemsel edimler halinde nafaka ödenmesine de karar verebilir (CCF Art. 275). İstisnaî olarak ise, nafaka alacaklısı eşin yaş ve sağlık durumunu dikkate alarak ömür boyu nafaka ödenmesine de hükmedebilir (CCF Art. 276).

İngiliz Hukukunda yer alan düzenlemeye göre (Matrimonial Causes Act / MCA) de evlilik sonrası eşlerin kişisel sorumluluğu esas olmakla birlikte hakim, boşanma sebebiyle ekonomik olarak zayıflayan eşin yaşamsal ihtiyaçlarına katkıda bulunması için diğer eşin nafaka ödemesine hükmedebilir (MCA 28/I (a)). Bu nafaka irat şeklinde olabileceği gibi, toptan ödeme şeklinde de olabilir (MCA 23/I (a-c)). Nafakaya hükmedecek olan hakim, *clean break* ilkesi çerçevesinde taraflar arasındaki ilişkiyi mümkün olan en kısa zamanda sona erdirmeye eğiliminde olmalıdır (MCA 25A/II). Bu amaç doğrultusunda, tarafların süreli nafaka yükümlülüğünü sona erdirecek mahiyetteki anlaşmalarına İngiliz Hukukunda imkan tanınmaktadır; Türk Hukukunun aksine bu anlaşmanın geçerliliği hakim onayına tabi değildir. Taraflar arasında anlaşma olmadığı takdirde ise hakim, birtakım ölçütlerle nafakanın miktarı ve süresini belirleyecektir. Bu ölçütler genel olarak, (1) tarafların mevcut ve evlilik sonrası oluşacağı öngörülebilir gelirleri, (2) tarafların mevcut ve evlilik sonrası oluşacağı öngörülebilir ekonomik ihtiyaçları, (3) evlilik sırasındaki yaşam standardı, (4) evliliğin süresi, (5) tarafların yaşları, (6) tarafların çalışma durumları, (7) müşterek çocuğun bakımını hangi tarafın yükümlendiği hususlarıdır (MCA 25/II).

İngiliz Hukukunda nafaka yükümlülüğü, hakim belirlediği sürenin sona ermesinin yanı sıra taraflardan birinin ölümü veya nafaka alacaklısının yeniden evlenmesi ile sona erer (MCA 28/I (a)). Ayrıca taraflar, haklı sebeplerin varlığı halinde (işsizlik, gelirin azalması, diğer tarafın gelirinin artması vs.) de nafakanın ortadan kaldırılması veya nafaka miktarı ve süresinin azaltılması

73 Cour de Cassation, Ch. C. 1, 15 Juin 2017, 16-19333; Cour de Cassation, Ch. C. 1, 1 Juin 2017, 16-16.903.

veya artırılmasını talep edebilirler (MCA 35/IV).

Avusturya Hukukunda evlilik sonrası eşler arasındaki nafaka yükümlülüğünün belirlenmesinde kusur, önemli bir unsur olarak düzenlenmiştir. Buna göre eşin nafaka yükümlülüğü, kural olarak ancak boşanmada daha ağır kusurlu olması halinde ve diğer eşin kendi geçimini sağlayamayacak düzeyde olması koşuluyla mevcuttur (EheG §66). Bununla birlikte, eşit kusurlu eşlerin de ihtiyaçları ve ekonomik düzeyleri dikkate alınarak hakkaniyet ölçüsünde karşılıklı nafaka yükümlülüğü söz konusu olabilir (EheG §67 §68). Nafakaya ilişkin taraflar arasındaki anlaşma ise hakim onayına tabi olmaksızın uygulama alanı bulur. Bu yönüyle Avusturya Hukuku da tıpkı İngiliz Hukukunda olduğu gibi Türk Hukuk sisteminden ayrılmaktadır.

Avusturya Hukukunda yoksulluk nafakasının belirlenmesinde esas alınacak önemli ölçütlerden bir diğeri de BGB §1570 paralelindeki ortak çocuğun bakımının üstlenilmesi hususudur: EheG §68a/I'e göre boşanan eşlerden müşterek çocuğun bakımını üstlenen taraf bu sebeple çocuk beş yaşını tamamlayana dek, koşulların varlığı halinde ise beş yaşından sonra da üç yılı geçmemek üzere nafaka talep edebilir (EheG §68a/II). Bu talep, tarafların kusurundan bağımsızdır.

Sonuç itibarıyla, Avusturya Hukukunda da evlilik sonrası eşler arasındaki nafaka yükümlülüğünün kural olarak belirli süreli, istisnai hallerde ise belirlenen sürenin artırılabileceğinin benimsenmiş olduğu ifade edilebilir.

Belçika hukukunda ise evlilik sonrası eşler arasındaki nafaka yükümlülüğü birtakım somut ölçütlere bağlanmıştır. Belçika Medeni Kanunu'na göre, nafaka için belirlenecek miktar yükümlünün gelirlerinin üçte birinden, süre ise evlilik süresinden kural olarak fazla olamaz (m. 301, §3/III - m. 301, §4/I). Nafaka alacaklısının talebi halinde mahkeme, nafakanın kesilmesi ile yaşamsal ihtiyaçlarını sağlayamayacağı kanaati ile istisnaen evlilik süresinden daha fazla süre için nafakaya hükmedebilecektir (m. 301, §4/II). Buna karşın, nafaka alacaklısının evlenmesi veya bir başkası ile birlikte yaşamaya başlaması halinde sürenin dolması beklenmeksizin nafaka sona erecektir (m.301, §10/II).

Hollanda Hukukunda da ilke, evlilik sonrası eşlerin kişisel sorumluluklarıdır. Bununla birlikte boşanan eşler arasında yapılan ve nafakanın miktarı, süresi ve ödeme şekli hususlarını içeren anlaşmalar geçerlidir (BW Art. 1/158). Taraflar bu anlaşmayı yapamadıkları takdirde ise nafakaya ilişkin talepler hakim tarafından karara bağlanacaktır.

Hollanda Hukuku, hakim takdir hakkını evliliğin süresine bağlı olarak sınırlandırmıştır. Buna göre, müşterek çocuğun bulunmadığı beş yıldan az süren evliliklerde, evlilik süresinden daha fazla süreli nafakaya hükmedilemez. Daha

uzun süreli evliliklerde ise nafaka yükümlülüğü en fazla on iki yıldır; ancak eşin ekonomik durumu nafakanın devamını gerektirecek ölçüde kötü ise talebe bağlı olarak hakim yapacağı değerlendirme sonrasında bu süre uzatılabilir (BW, Art. 1/157).

V. Yoksulluk Nafkasına Süresiz Olarak Hükmedilmesine İlişkin Değerlendirme

Çağdaş hukuk sistemleri arasında yer alan yukarıdaki ülke mevzuatlarının tamamında, yoksulluk nafkasına ilişkin sürenin tayininde hakime takdir hakkı tanındığı görülmektedir. Türk Hukuku uygulamasında ise kural, talep edilmesi halinde hakim yoksulluk nafkasına süresiz olarak hükmetmesi gerektiği, süresiz olarak hükmedilen nafakanın ise ancak TMK. m. 176/III-IV'teki koşulların varlığı halinde kendiliğinden veya mahkeme kararı ile sona erdirilebileceği yönündedir. Bu itibarla Türk Hukuku uygulaması, bu ülke uygulamalarından ayrılmaktadır.

Yoksulluk nafkasının eşler arasındaki karşılıklı dayanışma yükümlülüğünün evlilik sonrası devamı niteliğinde olduğu, bu sayede boşanma sebebiyle yoksulluğa düşen eşin, kendi geçimini sağlayacak kudrete erişinceye ve sosyal yaşama uyum sağlayıncaya kadar mali bakımdan desteklenmesinin amaçlandığı yukarıda açıklanmıştı. Bu anlamda, yoksulluk nafkasını miktar ve süre yönünden belirlenmesi için esas alınan iki temel ölçütten birisi evlilik sonrası dayanışma ilkesi, diğeri ise eşler arasındaki bağın mümkün olan en kısa zamanda sona erdirilmesi ilkesidir⁷⁴. Hakimin, birbirleri ile tezat görünen bu iki ilke ışığında yoksulluk nafkasına hükmetmesi gerekir.

Boşanan eşler arasındaki kişisel ilişkinin -ekonomik ve sosyal- tüm yönleriyle mümkün olan en kısa zamanda sona erdirilmesi, öğretide “clean break ilkesi” olarak adlandırılmaktadır⁷⁵. Clean break ilkesi, hakim yoksulluk nafkasına hükmederken aynı zamanda nafakanın süresini de belirlemesini gerektirir. Nitekim boşanma ile eşlerin, aralarındaki kişisel ilişki ile birlikte evlilikten doğan karşılıklı hak ve yükümlülüklerini sona erdirmeye iradesinde oldukları esastır. Boşanmaya bağlı sonuçlardan birisi olarak yoksulluk nafkası ise, evliliği sona ermesine rağmen eşler arasındaki ilişkinin mali yönden devamını sağlamaktadır. Fakat nafaka yükümlüsünün TMK. m. 176/III-IV'te sayılan haller oluşmadığı takdirde ömür boyu bu yükümlülüğe katlanması hakkaniyete aykırı sonuçlar doğuracaktır. Bu sebeple hakim, süresiz olarak talep edilse dahi sona eren evliliğe ve taraflara ilişkin tüm koşulları değerlendirmek suretiyle nafa-

74 Schwander, Ivo, in: *ZGB Kommentar Schweizerisches Zivilgesetzbuch*, Jolanta Kren Kostkiewicz / Peter Nobel / Ivo Schwander / Stephan Wolf (Hrsg.), Zürich 2011, Art. 125 N.I.

75 Kocabaş, s. 366.

ka alacaklısının geçimini sağlaması için gerekli makul süreyi tespit etmeli, bu sürenin sonunda nafaka ilişkisi -dolayısıyla tüm kişisel ilişki- kendiliğinden sona ermelidir. Clean break ilkesi ile de temel olarak nafaka yükümlülüğünün uzun süre devam etmesinin önüne geçilmesi amaçlanmaktadır⁷⁶.

Yukarıda da izah edildiği üzere, her ne kadar kanaatimizce süresiz olarak talep edilen hallerde dahi merî TMK. hükümleri hakime yoksulluk nafakasını belirli bir süre ile sınırlama imkanı vermekte ise de Yargıtay'ın yerleşik içtihadı aksi yöndedir. Diğer bir ifadeyle Yargıtay uygulaması ile süresiz nafaka kural haline gelmiş⁷⁷, ancak TMK. m. 176/III-IV'te yer alan koşulların gerçekleşmesi halinde kendiliğinden veya nafaka yükümlüsünün talebi ile yoksulluk nafakasının ortadan kaldırılabileceği veya azaltılabileceği şeklinde bir sonuç ortaya çıkmıştır. Buna göre, Türk hukukunda clean break ilkesinin ikinci plana itildiği, buna karşın evlilik sonrası dayanışma ilkesinin ön planda tutulduğu ifade edilebilir⁷⁸. Buna karşın mehaz kanun ZGB ile BGB başta olmak üzere neredeyse tüm hukuk sistemlerinde evliliğin sona ermesi ile birlikte boşanan eşlerin geride bıraktıkları hayatlarından bağımsız yeni bir düzen kurma düşüncesi temel amaç olarak benimsenmektedir. Bir başka ifadeyle evliliğin sona ermesi ile birlikte boşanan eşler geçimlerini sağlamak hususunda kişisel olarak sorumludurlar; ancak birtakım koşulların varlığı halinde boşanan eşin mali yönden desteği söz konusu olabilir.

Evliliğin sona ermesine rağmen boşanan eşlerin birbirleri ile zorunlu ilişkilerinin devamında bireysel ve toplumsal sakıncalar da mevcuttur. Zira boşanan eşlerin yoksulluk nafakası dolayısıyla ilişkilerinin süresiz veya -TMK. m. 176/III-IV'te yer alan sebepler oluşuncaya dek- belirsiz süreli olarak devamı, özellikle nafaka yükümlüsü eşin kendisine yeni bir aile hayatı kurmasını zorlaştırmakta; yeniden evlenmesi halinde bu ilişkisinde maddi-manevi birtakım sorunlara yol açabilecektir⁷⁹. Nafaka alacaklısı yönünden ise, yoksulluk nafakası ile elde ettiği gelirin sona ermemesi için evlilik dışı fiili birlikteliklere sebebiyet verebilecektir. Her ne kadar nafaka alacaklısının bu tür fiilî birlikteliği TMK. m. 176/III hükmü gereği nafakanın mahkeme kararı ile kaldırılmasını gerektirse de nafaka yükümlüsü tarafından bu durumun tespiti, nafakanın kaldırılması için açılacak dava için delil toplanması süreçleri boşanan eşler ara-

76 Schwander, N. II.

77 Yoksulluk nafakasının belirli süreli olarak talep edildiği hallerde hakimin talebe bağlılık ilkesi gereği talep doğrultusunda hüküm vermesi gerektiği, buna karşın Yargıtay'ın süreye ilişkin yerleşik içtihatları karşısında belirli süreli olarak yoksulluk nafakası talebinin çok istisnai bir durum teşkil ettiğini hatırlatmak gerekir.

78 Kocabaş, s. 366.

79 Arbek, s. 145 vd.; Ruhi, s. 46.

sındaki kişisel bağın sona ermesi bir yana, tam aksine özel hayatın gizliliği ilkesini ihlal edecek düzeyde tarafların birbirlerinin kişisel hayatlarını izlemesini zorunlu kılacaktır. Dolayısıyla hakim yoksulluk nafakasına hükmederken tüm bu hususları dikkate almalı; nafakayı gerek miktarı yönüyle yükümlünün mali durumunu kötüleştirmeyecek düzeyde, gerekse boşanan eşlerin birbirleri ile olan ilişkilerini tamamen sona erdirebilmeleri için süresi yönüyle hakkaniyete uygun olarak takdir etmelidir⁸⁰.

Evlilikten doğan yükümlülüklerin eşler arasındaki paylaşımı, yoksulluk nafakasının süresinin belirlenmesinde esas alınması gereken temel husustur. Bu kapsamda hakim, eşlerin düzenli gelire ve malvarlığına sahip olup olmadıkları, yaşları, sağlık durumları, çalışma imkanları, müşterek çocuklarının bakım ve ihtiyaçlarını ne şekilde karşıladıkları, evliliğin süresi gibi hususları ele alarak somut olay adaletine göre karar vermesi gerekir. Fakat her ne koşulda olursa olsun yoksulluk nafakasına süresiz olarak hükmedilmesi, hakkaniyetli değildir.

Diğer yandan ülkemiz aile yapısında, -özellikle kadınlar bakımından- eşinin talebi üzerine veya şartlar gereği kendisini ailesine ve müşterek çocuklarının bakımına adanmış, hatta bu sebeple sosyal hayattan kopmuş önemli bir kitlenin varlığı da inkar edilemez bir gerçektir. Bu sebeple özellikle uzun süren evliliklerde boşanma sonrasında kadının çalışma hayatına atılması, geçimini sağlamaya muktedir hale gelmesi oldukça güçtür⁸¹. Dolayısıyla hakkaniyetin sağlanması adına yoksulluk nafakasına hükmederken evliliğin süresi, müşterek çocukların bakım ihtiyaçları, tarafların çalışma olanakları ve sair hususların araştırılması önemlidir. Buna karşın nafaka yükümlüsünün boşandığı eşini mali yönden süresiz olarak desteklemek zorunda bırakılması her ne sebeple olursa olsun mümkün olmamalıdır; hakim tarafından takdir edilecek makul sürenin sonunda nafaka yükümlülüğü sona ermelidir⁸². Boşandığı eşinden hakim tarafından tayin ettiği süre boyunca nafaka desteği almış olmasına rağmen yoksulluğu devam eden kişiyi ise bu aşamadan sonra gerek mali destek anlamında gerekse topluma kazandırılması ve hatta iş edindirilmesi yönleriyle sosyal devletin himaye etmesi gerekmektedir⁸³. Kanaatimizce Anayasa m. 41 hükmünde yer alan “*devletin ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması için gerekli tedbirleri alma ve teşkilatı kurma yükümlülüğü*” mevcut ailenin korunmasının yanısıra, evliliğin sona ermesi halinde de aile bireyleri-

80 Şahin, s. 86, Yıldırım, s. 83.

81 Kocabaş, s. 385.

82 Yıldırım, s. 82.

83 Akıntürk, Ateş Karaman, s. 306; Şahin, s. 86; Gençcan, s. 1207; Arkan, s. 298; Yıldırım, s. 82; Ruhi, s. 46.

nin toplumsal ve ekonomik yönlerden korunmasına hizmet eden bir düzenlemedir. Bunun için Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde bir yapı oluşturularak bu sorunun ortadan kaldırılması için devlet eliyle bütüncül çalışmalar yürütülmesi yoksulluk nafakası düzenlemesinin amacını, taraflara ilişkin hakkaniyet ilkesini, boşanan eşlerin çalışma hayatına ve sosyal hayata entegre olmasını, ayrıca yoksulluk nafakası sebebi ile birbirleri ile zorunlu ilişkilerini ilanîhaye sürdürmek zorunda kalmamalarını sağlamak adına yerinde olacaktır. Nitekim Anayasa Mahkemesi de T. 17/5/2012 – E. 2011/136 - K. 2012/72 sayılı kararında da yoksulluk nafakası yükümlülüğünün *sosyal hukuk devleti ilkesinin gereği* olarak getirildiği ifade edilmiştir. Yine aynı kararda, sosyal hukuk devletinin vatandaşlarına asgari bir yaşam düzeyi sağlamayı kendisine görev bilen ve bu yüzden devletin sosyal ve ekonomik yaşama aktif müdahalesini meşru ve gerekli gören bir anlayışı ifade ettiğine, vatandaşlarının sosyal durumları ile ilgilendiğine, insan onurunun korunmasını amaçladığına, bunun için sosyal adaleti sağlamayı amaçladığına yer verilmiştir. Ayrıca sosyal hukuk devletinin kişi ve toplum yararı arasında denge kuran, toplumsal dayanışmayı üst düzeyde gerçekleştiren, güçsüzleri güçlüler karşısında koruyarak eşitliği, sosyal adaleti sağlayan ve toplumsal dengeleri gözeten devlet olduğu da ifade edilmiştir. Hal böyle iken boşanan eşin süresiz olarak nafaka yükümlülüğüne *mahkum edilmesi, sosyal devlet ilkesinin yükünün boşanan eşe yüklenmesi sonucunu doğurmaktadır.*

Sonuç

Evlilik birliğinin kurulması ile birlikte eşler arasında doğan karşılıklı hak ve yükümlülüklerin, evliliğin sona ermesi ile birlikte sona ermesi esastır. Bunun bir istisnası olarak kanun koyucu, boşanan eşlerin evlilik sonrasında da mali bakımdan birbirlerine katkı sağlama yükümlülüğünü düzenlemiştir: Koşulların varlığı halinde hakim, nafaka talep edilen tarafın mali gücü oranında boşanma sebebiyle yoksulluğa düşecek olan tarafa nafaka ödemesine hükmedebilir. Yoksulluk nafakası adı altında TMK. m. 175 ve devamı hükümlerinde düzenlenen bu yükümlülük, evlilik sonrası dayanışma ilkesi çerçevesinde, sosyal ve ahlaki saiklerle mevzuatımızda yer almaktadır. Bu sayede boşanan eşlerin evliliğin sona ermesi sebebiyle yoksulluğa düşmesinin önüne geçilmesi, toplumsal yaşama uyum sağlayana dek mali yönden katkıda bulunulması amaçlanmaktadır.

Diğer yandan boşanma ile eşler, temel olarak evlilik birliğinin sağladığı kişisel ilişkilerini sona erdirmeyi amaçlamaktadırlar. Yoksulluk nafakası da dahil olmak üzere boşanmaya bağlı hiçbir sonuç, eşlerin bu iradesine zarar vermemelidir. Bu anlamda denilebilir ki hakimin, evlilik sonrası dayanışma ilkesinin

bir sonucu olarak yoksulluk nafakasına hükmederken, boşanan eşler arasındaki kişisel ilişkinin en kısa sürede sona erdirilmesi ilkesini gözardı etmemesi gerekir.

Yoksulluk nafakasının miktarına ilişkin hakim, talebe bağlılık ilkesi çerçevesinde takdir hakkına sahiptir. Somut olayda yapacağı değerlendirme sonucunda talebi reddedebileceği gibi, uygun gördüğü miktara da indirebilir. Buna karşın Yargıtay'ın yerleşik içtihatları, yoksulluk nafakasının süresi bakımından hakimin takdir hakkına sahip olmadığı yönündedir. Buna göre, süresiz olarak talep edilen yoksulluk nafakasında hakimin nafakayı belirli bir süre ile sınırlandırması mümkün değildir. Halbuki boşanan eşler arasındaki kişisel ilişkinin sona erdirilmesi bakımından yoksulluk nafakasının belirli bir süre ile sınırlandırılması son derece önemlidir.

Yoksulluk nafakasının süresiz olarak talep edilmesi halinde hakimin nafakayı belirli bir süre ile sınırlamasının mümkün olmadığı; kanun koyucunun bu hususta hakime takdir hakkı tanımadığı yönündeki Yargıtay'ın yerleşik içtihadına katılmak mümkün değildir. Bir başka deyişle, TMK. m. 175 hükmünde yer alan “*süresiz olarak talep edebilir*” şeklindeki ifade, süresiz olarak talep edilmesine rağmen yoksulluk nafakasının belirli süreli olarak sınırlandırılmasına engel değildir. Hükmün amacı ve mehz kanun uygulamaları ile birlikte değerlendirildiğinde ortaya çıkan sonuç budur.

Bununla birlikte, Yargıtay'ın 1988 yılından bu yana sahip olduğu görüşü terk ederek, TMK. m. 175 hükmünü yeniden yorumlamasını ve süresiz olarak talep edilmesine rağmen yoksulluk nafakasının belirli bir süre ile sınırlandırılabilirliği yönünde yeni bir içtihat ortaya koyabileceğini düşünmek de gerçekçi değildir. Bu sebeple kanun koyucunun yapacağı yasal düzenleme ile konuya açıklık getirmesi kaçınılmaz hale gelmiştir. Yapılacak düzenleme ile, yoksulluk nafakasına azami beş ilâ sekiz yıl süreden daha fazla hükmedilememesi gerektiği kanaatindeyiz. Bu sınırlar çerçevesinde hakim, eşlerin malvarlıkları, gelirleri, yaşları, çalışmaya elverişlilikleri, çocuklarının velayeti ve bakım ihtiyaçları, evliliğin süresi gibi hususları da ele alarak yoksulluk nafakasının süresini takdir etmelidir. Bu sayede hem eşler arasında “evlilik sonrası dayanışmanın” gereği sağlanabilecek, hem de boşanma ile temel olarak arzu edilen “kişisel ilişkilerinin sona erdirilmesi” makul bir süre içerisinde tamamen gerçekleştirilebilecektir.

Diğer yandan, TMK. düzenlemesinde evlilik sonrası nafaka ilişkisinin belirlenmesinde ele alınacak ölçütlere -mehaz kanun ZGB ve diğer birçok ülke düzenlemesinden farklı olarak- kapsamlı olarak yer verilmemiş; yalnızca genel ilkelere yer vermekle yetinilmiş, buna karşın hakime geniş bir takdir yetkisi-

ni tanınmıştır. Kanun koyucunun bu yaklaşımı kanaatimizce yerinde bir tercihtir. Zira bu hususta yapılacak ayrıntılı bir düzenleme, toplumsal gelişmeler karşısında düzenlemenin zamanla güncelliğini yitirmesine, yetersiz kalmasına ve değişen koşullara yanıt üretememesine sebep olabilir. Bu itibarla, kanun koyucunun bu yönüyle mevcut düzenlemeyi koruması, yalnızca yoksulluk nafakasının süresi yönünden sınırlayıcı bir değişikliğe gitmesi yerinde olacaktır. Hakimin, güncel gelişmeler ve değişen koşullar karşısında takdir hakkını kullanarak hakkaniyetli çözümler üretebilmesi, somut olay adaletini tesis edebilmesi bu şekilde mümkün olabilecektir.

Son olarak unutulmamalıdır ki yoksulluk nafakasının sağladığı güvence, esasen “*sosyal devlet ilkesi*” bağlamında devletin Anayasal bir ödevidir. Evliliğin sona ermesinin ardından birtakım koşulların varlığı halinde ve somut olaya göre hakim tarafından takdir edilecek belirli sınırlarda bu ödevin boşanan eşler tarafından üstlenilmesi kabul edilebilir. Ancak, boşanan eşlerden birisinin ölümüne dek diğer tarafın yoksulluk nafakası ile yükümlü olması kuşkusuz hakkaniyete aykırıdır. Bu sebeple, TMK. m. 175 ve devamı hükümlerinden bağımsız bir şekilde, sosya devlet ilkesinin bir gereği olarak devletin yoksulluk nafakası alacağı sona ermesine rağmen geçimini sağlayacak düzeye erişememiş bireylere ekonomik ve topluma kazandırılması yönleriyle katkı sağlanması için gerekli koşullar bütüncül bir şekilde ele alınmalı ve yapılandırılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Akıntürk, Turgut; Ateş Karaman, Derya, *Türk Medeni Hukuku – Aile Hukuku C II*, İstanbul, 2013.
- Akıntürk, Turgut, “Boşanmanın Hukukî Sonuçları”, *AÜHF. Ellinci Yıl Armağanı, C II*, Ankara, 1977, s. 175 – 204.
- Arbek, Ömer, “Boşanmanın Mali Sonuçları”, *AÜHFD.*, C 54, S I, 2005, S 115 – 161.
- Arkan Serim, Azra, “Yoksulluk Nafakası”, *İÜHF.M.*, C LXV, S I, İstanbul, 2007, s. 285 – 302.
- Beutler, Bengt, *BeckOK BGB*, BAMBERGER / ROTH / HAU / POSECK, 47. Edition Stand: 01.08.2018.
- Bozdağ, Gonca Gülfem, *Türk Hukukunda ve Uluslararası Hukukta Nafaka*, Ankara, 2015.
- Ceylan, Ebru, *Türk ve İsviçre Hukukunda Boşanmanın Hukuki Sonuçları*, İstanbul, 2006.
- Çitak, Burçak, *Eşler Arasındaki Nafaka Yükümlülüğü (Yayınlanmamış YLT.)*, İstanbul, 2016.
- Demir, Mecit, *Türk Medeni Hukuk Öğreti ve Uygulamasında Yoksulluk Nafakası*, İstanbul, 2018.
- Dural, Mustafa; Ögüz, Tufan; Gümüş, Mustafa Alper, *Aile Hukuku*, İstanbul, 2016.
- Egger, August, *İsviçre Medeni Kanunu Şerhi - Aile Hukuku*, Zürich, 1949.
- Eren, Fikret, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Ankara, 2014.
- Feyzioğlu, Feyzi Necmeddin, *Aile Hukuku*, İstanbul, 1986.
- Freiburghaus, Dieter, in: *Personen- und Familienrecht inkl. Kindes- und Erwachsenenschutzrecht Art. 1-456 ZGB*, Peter Breitschmid / Alexandra Rumo-Jungo (Hrsg.), Zürich, 2012.
- Gençcan, Ömer Uğur, *Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku*, Ankara, 2015.
- Graba, Hans-Ulrich, *Nachehelicher Unterhalt und angemessene Krankenversicherung*, NZFam, 2014.
- Helvacı, Serap; Erlüle, Fulya, *Medeni Hukuk, Medeni Hukuka Giriş, Kişiler Hukuku, Aile Hukuku*, İstanbul, 2018.
- Kocabaş, Gediz, “Evlilik Sonrası Dayanışma İlkesi ve Bu İlkenin Sınırı Olarak Clean Break İlkesi Doğrultusunda Yoksulluk Nafakamı Belirleyici Ölçütler”, *MÜHFD.*, C XIX, S I, İstanbul, 2013, s. 357 – 391.
- Köprülü, Bülent; Kaneti, Selim, *Aile Hukuku*, İstanbul, 1986.
- Luebbert, Friedwald, “*Der Ausschluß des nachehelichen Unterhalts wegen “grober Unbilligkeit”* – § 1579 BGB, Bielefeld, 1982.
- Maurer, Hans Ulrich, *Münchener Kommentar zum BGB*, B. VIII, 7. Auflage, München, 2017.
- Öztan, Bilge, *Aile Hukuku*, Ankara, 2015
- Ruhi, Ahmet Cemal, *Nafaka Hukuku*, Ankara, 2010.
- Schwander, Ivo, in: *ZGB Kommentar Schweizerisches Zivilgesetzbuch*, Jolanta Kren Kostkiewicz / Peter Nobel / Ivo Schwander / Stephan Wolf (Hrsg.), Zürich, 2011.
- Schwenzer, Ingeborg, in: *Scheidung Band I: ZGB / Band II: Anhänge*, Bern, 2011.
- Sutter, Thomas / Freiburghaus, Dieter, *Kommentar zum neuen Scheidungsrecht*, Zürich, 1999.

- Şahin, Mustafa, “Türk – İsviçre Medeni Kanunlarına Göre Evlilik Sonrası Katkının (Yoksulluk Nafakasının) Şartları (TMK. m. 175 – ZGB m. 125)”, *Gazi ÜHFD.*, C XXI, 2017, S III, s. 75 – 107.
- Tekinay, S. Sulhi, *Aile Hukuku*, İstanbul, 1990.
- Uzun, Mine, Türk Medeni Kanunu ve Yargıtay Kararları Bağlamında Yoksulluk Nafakası (*Yayınlanmamış YLT.*), İstanbul, 2013.
- Velidedeoğlu, Hıfzı Veldet, *Türk Medeni Hukuku – Aile Hukuku, C II*, İstanbul, 1965.
- Weil, Klaus, *Die konkrete Berechnung des Krankenvorsorgeunterhaltes*, FamRZ 2016.
- Yıldırım, Abdülkerim; “Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasında Süre Sorunu”, *Legal Hukuk Dergisi*, C XIV, S 157, Ocak 2016, s. 59-88.

ÖZ

Yoksulluk nafakası, evliliğin sona ermesine rağmen eşler arasındaki kişisel ilişkinin mali yönden devamını zorunlu kılmaktadır. Evlilik sonrası eşlerin karşılıklı dayanışma yükümlülüğünün bir sonucu olarak ortaya çıkan bu nafaka türü, Türk Medeni Kanunu (TMK.) m. 175 ve devamı hükümlerinde düzenlenmiştir. Buna göre “boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek olan taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir”.

Yoksulluk nafakasının süresine ilişkin Yargıtay’ın yerleşik içtihadı, Anayasa Mahkemesi’nin kararı ve öğretideki görüşler, konuyu oldukça tartışmalı hale getirmiştir. Tartışmanın odak noktasını, yoksulluk nafakasının süresiz olarak talep edildiği hallerde hakim’in, nafakayı belirli bir süre ile sınırlandırabilmesi hususunda takdir hakkına sahip olup olmadığı teşkil etmektedir. Yoksulluk nafakasına süresiz olarak hükmedilmesinin hakkaniyete ne kadar uygun düştüğü ise tartışmanın bir başka boyutudur.

Bu bağlamda öncelikle konumuzun temelini oluşturan yoksulluk nafakasının amacı ve unsurlarına ilişkin açıklamalar ile süresi bağlamında geçmişten günümüze Türk Hukukunda yer alan mevzuat hükümleri incelenmiştir. Akabinde ise mukayeseli hukuk düzenlemelerine değinilmiş, konuya ilişkin değerlendirmelerimizin ardından sonuç kısmında olması gereken hukuka yönelik tespitlerimize yer verilmiştir.

Anahtar kelimeler: yoksulluk, yoksulluk nafakası, yoksulluk nafakasının koşulları, yoksulluk nafakasının süresi, hakim’in takdir yetkisi.